

**FARKLI BRANŞLARDAKİ ÖĞRETMENLERİNİN ZİHİNSEL
ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK
FARKINDALIK VE TUTUM DÜZEYLERİ**

Serkan Kabak

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren altı (6) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Serkan

Soyadı : KABAK

Bölümü : Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı

İmza :

Teslim tarihi : .../06/2019

TEZİN

Türkçe Adı : Farklı Branşlardaki Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Bireylerin
Sportif Etkinliklerine Yönelik Farkındalık ve Tutum Düzeyleri

İngilizce Adı : Awareness and Attitude of Teachers in Different Branches Towards
Sportive Activities of Mentally Disabled Individuals

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Serkan KABAK

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Serkan KABAK tarafından hazırlanan “Farklı Branşlardaki Öğretmenlerinin Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Farkındalık ve Tutum Düzeyleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Ekrem Levent İLHAN

(Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan:

(.....Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Üye:

(.....Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Tez Savunma Tarihi: 30/05/2019

Bu tezin Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim süresince bana her zaman, her konuda destek olan, tez danışmanlığımı üstlenerek yüksek bilgi ve tecrübelerinden faydalanmamı sağlayan, sadece tez sürecimde değil, hayatımın her alanında yardımlarını esirgemeyen, her sıkıntı çektiğimde yanımda olan, hakkını ödeyemeyeceğim çok değerli hocam Sayın Doç. Dr. Ekrem Levent İLHAN' a sonsuz teşekkür ederim. Tez konumun şekillenmesinde, kafama takılan her konuda sorularımı her zaman yanıtlayan, her daim kapısını bana sonuna kadar açan ve bana destek olan, bilgi ve deneyimlerini paylaşan çok değerli hocam, ablam Sayın Dr. Öğretim Üyesi Aynur YILMAZ ' a ne kadar teşekkür etsem azdır. Tezin sürecinde bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan, her daim bana destek olan çok değerli abim, hocam Arş. Gör. Oğuz Kaan ESENTÜRK' e çok teşekkür ederim. Yardımını ve desteğini hiç bir zaman esirgemeyen, her aradığımda moral ve motivasyonumu yükselten çok değerli abim, hocam Arş. Gör. Dr. Okan Burçak ÇELİK ' e çok teşekkür ederim.

Teşekkürlerin az kalacağını düşündüğüm, yüksek lisans tez yazım sürecinde ve hayatımın tüm dönüm noktalarında benim yanımda olduğunu bildiğim, hayatımı kolaylaştıran ve güzelleştiren, yardımlarını ve desteğini hiç bir zaman eksik etmeyen çok kıymetli, hayat arkadaşım, dostum, sırdaşım, mutluluğum, ailem, canım eşim, sana minnettarım.

Hayatta her zaman yanımda olan ve destekleyen, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren ,ilk kahramanım, gölgesi yeter dediğim, çok kıymetli babama, dualarıyla bizi her daim rahatlatan kıymetli anneme, canım ablama ve her zaman, bir telefon uzağımda olduğunu hissettiren, her konuda yol gösteren kıymetli dayıma şükranlarımı sunarım.

**FARKLI BRANŞLARDAKİ ÖĞRETMENLERİNİN ZİHİNSEL
ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK
FARKINDALIK VE TUTUM DÜZEYLERİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Serkan Kabak
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
Haziran 2019**

ÖZ

Bu araştırmada farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutum düzeylerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nicel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli ile araştırma tasarlanmıştır. Araştırma 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı ikinci yarısında Hatay İl merkezinde farklı eğitim kademlerinde görev yapan 97'si (%48.50) kadın, 103'ü (%51.50) erkek toplam 200 öğretmen üzerinde gerçekleştirilmiştir. Veriler araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu”, İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik farkındalık Ölçeği” ve İlhan, Esentürk ve Yarımka (2016) tarafından geliştirilen “Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun etkilerine Yönelik Tutum Ölçeği” ile toplanmıştır. Veri analizinde betimsel analizlerin (ortalama, standart sapma, çarpıklık ve basıklık) yanı sıra, normal dağılım göstermeyen ölçme aracı için parametrik testler (Mann Whitney U Testi, Kruskal Wallis H testi); normal dağılım gösteren ölçme aracı için iki grubun ortalamasının karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t-testi, ikiden fazla grupların ortalamalarının karşılaştırılmasında tek yönlü varyans (ANOVA) kullanılmıştır. Ölçme araçlarından elde edilen verilerin yapı geçerliğine kanıt sağlamak amacıyla “Doğrulayıcı Faktör Analizi” yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre; farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık ve tutumlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretmenlerin ölçme araçlarından elde ettikleri puan ortalamalarının cinsiyet, yaş, spor yapma durumu, görev yaptıkları eğitim kademeleri, ailede engelli birey bulunma durumu ve bu engelin türüne göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Bu durum farklı branşlarda öğretmenlerin konuya ilişkin tutum ve farkındalıklarının benzer olması ile açıklanabilir. Mevcut çalışma konusuna ilişkin öğretmenlerin tutum ve davranışlarının deneysel bir ortamda gözlemlenmesine fırsat sunan başka çalışma kurgulanabilir.

Anahtar Kelimeler : Farkındalık, tutum, spor, zihinsel engelli
Sayfa Adedi : 80
Danışman : Doç. Dr. Ekrem Levent İLHAN

**AWARENESS AND ATTITUDE OF TEACHERS IN DIFFERENT
BRANCHES TOWARDS SPORTIVE ACTIVITIES OF MENTALLY
DISABLED INDIVIDUALS**

(Master Thesis)

Serkan Kabak

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June 2019

ABSTRACT

In this study, it was aimed to determine the awareness and attitude levels of teachers working in different branches towards the effects of sports in mentally disabled individuals. For this purpose, the research was designed with a screening model, one of the a quantitative research approaches. The research was conducted on 200 teachers [97 (48.50%) female and 103 (51.50%) male] working in different educational levels in Hatay city center in the second semester of 2018-2019 academic year. Data were collected with the "Personal Information Form" prepared by the researcher, "Awareness Scale for the Effects of Sport in Mentally Disabled Individuals" developed by İlhan and Esentürk (2015) and "Attitude Scale for the Effects of Sport in Mentally Disabled Individuals" developed by İlhan, Esentürk and Yarımkaya (2016). In the data analysis, in addition to descriptive analysis (mean, standard deviation, skewness and kurtosis), parametric tests (Mann Whitney U Test, Kruskal Wallis H test) for measurement tools with non-normal distribution were used; and also for the measurement tools with normal distribution, the independent groups t-test for the comparison of the mean of two groups and the one-way variance (ANOVA) for the comparison of the means of more than two groups were used. "Confirmatory Factor Analysis" was conducted to provide evidence for the construct validity of the data obtained from the measurement tools. According to the findings, it was determined that teachers working in different branches had high awareness and attitudes towards the effect of sports in individuals with mental disabilities. There was no statistically significant difference in the mean scores of the teachers obtained from the measurement tools according to gender, age, sporting status, educational level they work, presence of disabled individuals in the family and the type of this disability. This can be explained by the similar attitude and awareness of teachers in different branches. Another study can be designed that provides an opportunity to observe the teachers' attitudes and behaviors for the current study subject in an experimental environment.

Keywords : Awareness, attitude, sports, mentally disabled
Number of Pages : 80
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ekrem Levent İLHAN

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZ.....	v
ABSTRACT	vi
TABLolar LİSTESİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xii
BÖLÜM I	
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Sayıtlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar.....	5
1.6. Tanımlar.....	5
1.7. İlgili Araştırmalar	6
1.7.1. Farkındalık Ölçeği ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	6
1.7.2. Tutum Ölçeği ile İlgili Yapılan Çalışmalar.....	7
BÖLÜM II	
KURAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Gelişim	9
2.1.1. Gelişimin İlkeleri	11
2.2. Engelliliğin Nedenleri	12
2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler	14
2.2.2. Doğum Sırasındaki Nedenler	14
2.2.3. Doğum Sonrası Nedenleri	15
2.3. Engelliliğin Çeşitleri.....	16
2.3.1. Fiziksel Engel.....	16

2.3.2. İşitsel Engel.....	17
2.3.3. Görme Engeli	17
2.3.4. Öğrenme Güçlüğü ve Dikkat Eksikliği	18
2.3.5. Duygusal Davranış Bozukluğu	18
2.3.6. Zihinsel Engel	18
2.4. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri	19
2.4.1. Doğum Öncesi Döneme Ait Nedenler	20
2.4.2. Doğum Sırasına Ait Nedenler.....	20
2.4.3. Doğum Sonrası Döneme Ait Nedenler	20
2.5. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri	21
2.6. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması	22
2.6.1. Hafif Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	22
2.6.2. Orta Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	22
2.6.3. Ağır Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği	23
2.7. Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişim Özellikleri	23
2.8. Zihinsel Engelli Çocukların Duygusal Gelişim Özellikleri	24
2.9. Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Gelişim Özellikleri	24
2.10. Spor	26
2.11. Sporun Gelişimdeki Rolü	27
2.12. Sporun Birey Üzerindeki Etkileri	28
2.12.1. Fiziksel Etkiler.....	28
2.12.2. Psikolojik Etkiler.....	28
2.12.3. Sporun Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri.....	28
2.13. Farkındalık	29
2.14. Tutum	29
2.14.1. Tutumun Önemi	29
2.14.2. Tutumu Oluşturan Temel Öğelerden Zihinsel Öğe.....	29
2.14.3. Tutumu Oluşturan Temel Öğelerden Duygusal Öğe.....	30
2.14.4. Tutumu Oluşturan Temel Öğelerden Davranışsal Öğe	30
2.14.5. Tutumların Oluşması ve Değişmesi	31
BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	33
3.1.Araştırma Modeli.....	33

3.2. Araştırma Grubu	33
3.3. Veri Toplama Aracı	35
3.4. Verilerin Analizi	37
BÖLÜM IV	
BULGULAR	39
BÖLÜM IV	
SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	49
KAYNAKLAR	55
EKLER	61
Ek 1. Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği	62
Ek 2. Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkinliklerine Yönelik Farkındalık Ölçeği	63
Ek 3. İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı	64
ÖZGEÇMİŞ	65

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler	34
Tablo 2. Ölçek Puanlarının Dağılımı.....	39
Tablo 3. Cinsiyet Değişkenine Göre Farkındalık Ölçeğinin Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları	40
Tablo 4. Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları	41
Tablo 5. Farkındalık Ölçeği Puanları ile Öğretmenlerin Yaş Değişkeni Arasında Anlamli Bir İlişki Olup Olmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları	41
Tablo 6. Tutum Ölçeği Puanları İle Öğretmenlerin Yaş Değişkeni Arasında Anlamli Bir İlişki Olup Olmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları	42
Tablo 7. Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Branşına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	42
Tablo 8. Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Branşına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan ANOVA Sonuçları	43
Tablo 9. Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları	43
Tablo 10. Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan ANOVA Sonuçları.....	44
Tablo 11. Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları	45

Tablo 12. <i>Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları</i>	45
Tablo 13. <i>Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Birey Bulunma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları</i>	46
Tablo 14. <i>Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Birey Bulunma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları</i>	46
Tablo 15. <i>Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Bireyin Sahip Olduğu Engel Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları</i>	47
Tablo 16. <i>Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Bireyin Sahip Olduğu Engel Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları</i>	47
Tablo 17. <i>Tutum Toplam ve Alt Boyutları ile Farkındalık Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi</i>	48

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Çev.	Çeviren
Düz.	Düzenleyen
Ed.	Editör
s.	Sayfa
WHO	Dünya Sağlık Örgütü
ZEB	Zihinsel engelli birey
ZEBSEYFÖ	Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği
ZEBSEYTÖ	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sayıtlar, sınırlılıkları ve tanımlar ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Gelişim, organizmanın doğum öncesinden başlayarak bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerinden sürekli ilerleme ve değişim kaydettiği bir süreçtir. Bu süreç içerisinde doğum öncesi, doğum sırası veya doğum sonrası oluşabilecek nedenlerle bireyler bazı yetilerini kaybederek topluma uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılamada sınırlılık yaşayabilirler. Bu sınırlılık bireylerin günlük ihtiyaçlarını karşılamada yetersizlik yaşamalarına ve gündelik hayata uyumsuzluk sorunu ile bireyi karşı karşıya getirebilmektedir. Bu bireyler sahip oldukları engel durumuna göre bedensel, zihinsel, görme, işitme, spastik ve dikkat eksikliği şeklinde gruplandırılmaktadır.

Zihinsel engelli çocuklar, engelli çocuklar arasında en sık karşılaşılan gruptur. Buna rağmen, bu çocuklar toplum tarafından yeterince tanınmamaktadır (İlhan,2008, s.316). Zihinsel engelli bireylerde kendi aralarında sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırma; hafif, orta, ağır ve çok ağır zihinsel engelli şeklinde kategorize edilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000,s.149).Tüm zihinsel engellilerin yaklaşık yüzde 85'ini eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar oluşturmaktadır. Bu çocukların ilkokul düzeyinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda bağımsız yaşayabilecek düzeyde sosyal uyum, yetişkin düzeyinde kısmen ya da tamamen destek alacak şekilde mesleki yeterlilik alanlarında gelişme potansiyeline sahip oldukları ifade edilmektedir (Özer, 2017). Zihinsel engelli bireylerdeki bu potansiyelin doğru zamanda ve doğru şekilde değerlendirilmesi destek bulması çok önemlidir. Ayrıca zihinsel engelli bireyler fiziksel olarak da çok güçlü ve akranları kadar spora ilgili ve istekli olabilmektedirler. Nitekim genel olarak zihinsel engelli çocuklar

müthiş bir fiziksel güce sahiptirler. Çoğu kez denetimsiz bir süreç içinde çocuklar bu güçlerini olumsuz yönde kullanarak saldırgan eğilimlere dönüştürebilmektedirler Oysaki bu fiziksel güç, çocuğun gelişimi açısından çok olumlu bir yöne kanalize edilmeyi beklemektedir (Kınalı, 2003).

Zihinsel engelli çocukların bir kısmı fiziksel yönden normal çocuklara çok benzerlik gösterirler ve onlar kadar yeteneklidirler. Zihinsel engelli çocuklar da, normal gelişim gösteren diğer çocuklar gibi birçok spor branşında başarılı olabilir (Güven, 1986). Zihinsel engelli çocukların eğitimlerinin zihinsel becerilerinden ziyade bedenlerini kullanmalarına yönelik olduğu göz önüne alınacak olursa fiziksel ve motor uygunluk unsurlarının geliştirilmesinin, çocukların mesleki eğitim ve beden eğitimi gibi derslerden yararlanmalarının ön şartı olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır (Sherrill, 1988'den aktaran Biçer, Savucu, Kutlu, Kaldırımcı ve Pala, 2004, s. 174).

Amaçlı ve anlamlı biçimde düzenlenen hareket eğitimi programları, zihinsel engelli çocuğun tüm gelişim yönlerini etkiler. Hareket kavramı, spor, dans, alıştırma ve keşfedici hareketleri kapsar. Tüm insanların hareketleri bu anlamdadır. Hareketler yolu ile elde edilen bu deneyimler kendi başlarına bir amaç değil, büyüme ve gelişmede sürekli ve etkili temel araç olarak düşünülmelidir (Kınalı, 2003). Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de özel gereksinimli bireylere sağlanacak özel eğitim hizmetlerinin önemi yaygın bir şekilde kabul edilmekte ve bu hizmetlerin en az sınırlandırılmış ortamlarda normal gelişim gösteren akranlarıyla beraber sağlanması amaçlanmaktadır (Sucuoğlu ve Kargın, 2010).

Birçok araştırmacı özel gereksinimi olan öğrencilere yönelik kaynaştırma uygulamasındaki başarının en önemli belirleyicisinin öğretmen tutumları olduğunu vurgulamaktadır (Akt.; Cagran ve Schmidt, 2011, Center ve Ward 1987, Forlin, Douglas ve Hattie, 1996, Dulcic ve Bakota, 2008). Bu değerlendirmeler ve bilgiler ışığında çalışmada bireylerin ve toplumların gelişiminde büyük öneme sahip olan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumlarının incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumlarını tespit etmektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara mevcut çalışmada cevap aranmıştır.

- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalıkları ile tutumları hangi düzeydedir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık görülmekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık görülmekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri öğretmenlik branşına göre anlamlı farklılık görülmekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları öğretmenlik branşına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri çalıştıkları eğitim kademesine göre anlamlı farklılık görülmekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları çalıştıkları eğitim kademesine göre anlamlı farklılık görülmekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ailede/akrabada engelli birey olup olmadığına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları ailede/akrabada engelli birey olup olmadığına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ailede/akrabada engelli bireyin sahip olduğu engel türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları ailede/akrabada engelli bireyin sahip olduğu engel türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- Farklı spor branşlarındaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları ile farkındalık durumları arasında anlamlı bir ilişki mevcut mudur?
- Farklı spor branşlarındaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Herhangi bir nesneye karşı bir tutum geliştirebilmek için; kişi, nesne, olay ya da kurgu açısından bireyin yaşanmışlık, bilgi ve farkındalık gibi kazanımlara sahip olması gerekmektedir. Tutum ve farkındalık kavramı her ne kadar birbirinden ayrı kavramlar olarak görünseler de tutumun bilişsel boyutu farkındalık kavramını içermektedir. Literatürde zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ile zihinsel engelli bireylere yönelik tutum ölçeğinin birlikte incelendiği çalışmaya rastlanmamıştır. Literatür incelendiğinde zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine ilişkin yapılan çalışmalar farklı çalışma grupları üzerinde yapıldığı saptanmıştır. Bu gruplar toplumda zihinsel engelli bireylerin hayatlarına ışık tutabilecek derecedeki öğretmen, öğretmen adayları, özel rehabilitasyon merkezinde görev yapan yetkililer, hekimler ve üniversite öğrencileri olduğu saptanmıştır. Tutumların davranışlarımız altında yatan itici güç olduğu dikkate alındığında; herhangi bir durum, kavram ya da bireye karşı olumlu tutum sergilemede kişiye ilişkin farkındalık ve yaşanmışlıkların önemi büyüktür. Bu iki kavramın birlikte incelenmesi ve özellikle bu engel grubunda yer alan bireylerin eğitiminden sorumlu öğretmenlerin farkındalık ve tutumlarının tespit edilmesi, engelli bireylerin önündeki sınırlıkların giderilmesi açısından önem taşımaktadır. Her ne kadar eğitimcilerin bu bireylere katkılarının önemli olduğu bilinse de, bu bireylere yönelik farkındalık seviyelerinin düşük olması ve olumsuz tutuma sahip olmaları, sağlıklı nesillerin yetiştirilmesinde mihenk taşı gören öğretmenlerin yoksunluğuna neden olabilecektir. Bu çalışma farklı branşlarda görev yapan öğretmenlerin bu bireylere yönelik farkındalık ve

tutum düzeylerinin birlikte incelenmesi ve yorumlanması açısından literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Bu araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

1. Araştırmanın problem durumunu ortaya koyacak olan ölçme araçlarının çalışma grubunda yer alan öğretmenler tarafından samimi ve içtenlik ile doldurulacağı varsayılmaktadır.
2. Farklı spor branşlarındaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve zihinsel engelli bireylere yönelik tutum düzeylerini araştırmada kullanılacak olan ölçme araçlarının (ZEBSEYFÖ) ile (ZEBSEYTÖ) tam olarak belirleyebileceği varsayılmaktadır.
3. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan katılımcıların evreni temsil edeceği varsayılmaktadır.
4. Ölçme aracından elde edilen bulguların geçerlilik ve güvenirlik düzeyinin yüksek olacağı varsayılmaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

1. Bu araştırmaya sadece farklı branşlardaki öğretmenler katılmıştır. Araştırma Hatay ilindeki öğretmenler ile sınırlı olacaktır.
2. Araştırma kapsamında elde edilecek veriler “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği” ile “Zihinsel engelli bireylere yönelik tutum ölçeği”nden elde edilen verilerle sınırlı olacaktır.

1.6. Tanımlar

Spor: Bir amaca yönlendirilmiş, rekabet ve yarışmaya dayanan, belirli kuralları olan, bireyin organizmasının fiziksel, sosyal ve düşünsel olarak katıldığı verimsel bir etkinliktir (Konukman ve Sezen, 2000).

Engellilik: Bir yetersizlik ya da özürlülük sonucu oluşan, toplum tarafından kişiden beklenen bireysel performans veya durumdan sapmaya neden olan toplumsal bir bozukluk olarak ifade edilir. Engellilik, yetersizlik ve özürlülüğün sosyal ve çevresel sonuçlarıdır (Minaire 1992).

Zihinsel engel: “Zihinsel fonksiyonların normalin altında olması, iletişim, öz bakım, ev yaşamı, sosyal beceriler, akademik fonksiyonlar, kendini yönlendirme, sağlık ve güvenlik, serbest zamanlar, iş gibi öğrenme ve sosyal uyum sağlayıcı davranışların iki ya da daha fazlasında sınırlılığa sahip olma durumunun görülmesi” (Eskicioğlu, 2016).

Tutum: Yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkiye sahip ruhsal ve sinirsel bir hazırlık durumudur (Allport’tan aktaran Freedman, 1993, s. 319).

1.7. İlgili Araştırmalar

Bu konu ile ilgili önceki yıllarda yapılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

1.7.1. Farkındalık Ölçeği ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Kırımoğlu, Esentürk, İlhan, Yılmaz ve Kaynak (2016) tarafından “İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi” başlıklı çalışmaya; farklı eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler ile öğretmen adayları katılmıştır. Çalışma grubunu 540’ı kadın, 561’i erkek olmak üzere toplam 1101 öğretmen ve beden eğitimi ve spor öğretmen adayı oluşturmuştur.

Kırımoğlu, Yılmaz, Soyer, Beyleroğlu ve İlhan (2016)’nın “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık, Beden eğitimi ve spor öğretmen adayları üzerine bir araştırma”nın çalışma grubunu tesadüfi örneklem yolu ile seçilen üniversitelerin son sınıfında öğrenim gören 248’i kadın, 367’si erkek olmak üzere genel toplamda 615 beden eğitimi ve spor öğretmen adayı oluşturmuştur.

Sadioğlu ve Kaya (2018) “2009 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programlarının Engellilere Yönelik Farkındalık Oluşturması Açısından İncelenmesi” başlıklı çalışmada 2009-2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı kazanımlarının engellilere yönelik farkındalık oluşturması

incelenmiştir. Araştırmada 2009 ve 2017 Hayat Bilgisi Öğretim Programı üzerinde engellilere yönelik farkındalık oluşturacak nitelikte 14 kazanım ve dört etkinlik ve altı kazanım yer almıştır.

Zengin, Kaya ve Bezci (2016)'nin “Antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi” konulu çalışmada Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinden oluşan 97 kişi ile çalışılmıştır.

Kemeç, D. G., Tekkurşun Demir, G. ve Koç, S. (2018)'un “Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları” konulu çalışmasında 2016-2017 akademik yılı Cumhuriyet, Gaziantep ve Marmara Üniversiteleri Tıp Fakültesinde öğrenim gören gönüllülük esası ile seçilmiş 124'ü kadın, 92'si erkek toplam 216 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir.

1.7.2. Tutum Ölçeği ile İlgili Yapılan Çalışmalar

Kalfa (2019) tarafından “Diş hekimliği fakültesindeki öğrencilerinin spora yönelik tutumları” başlıklı çalışmada; 108 diş hekimliği öğrencisi üzerinden elde edilen verilerle çalışılmıştır.

Kardaş, Kardaş ve Sadık (2017) tarafından “Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi” konulu çalışma; zihinsel engelli çocuklara sahip olup özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde özel eğitim alan çocukların ebeveynleri üzerinde çalışma gerçekleştirilmiştir.

Aslan (2018) tarafından “Ebeveyn ve özel eğitim öğretmenlerinin zihinsel engelli öğrencilerin spor etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi” konulu çalışma ile özel eğitim okullarında görevli özel eğitim öğretmenleri ile bu okullarda öğrenim gören öğrenci ebeveynleri ile çalışılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, gelişim kavramı, gelişim ilkeleri, engellilik nedenleri ve türleri, engellilik kavramına ilişkin alan yazın bilgileri ile bu alanda yapılan araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

2.1. Gelişim

Gelişim, organizmanın doğum öncesinden başlayarak bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönlerinden sürekli ilerleme ve değişim kaydettiği bir süreçtir. Bu süreç doğum öncesinden başlayarak ölene kadar devam etmektedir. Gelişim, olgunlaşma ve büyüme kavramlarının her ikisini de birlikte içinde bulunduran geniş kapsamlı bir terimdir. Keogh ve Sugden'e göre ise gelişim yeterliliğe doğru uyum değişikliği şeklinde ifade edilmiştir. Gelişim çok boyutlu bir kavramdır. Fiziksel, bilişsel, duyuşsal, sosyal alanlardaki ilerlemelerin tümünü kapsamaktadır. Bir başka tanım ile gelişim, yumurtanın döllenmesinden ölüm anına kadar geçen süre içerisinde, gözlenen düzenli ve sürekli değişiklikler şeklinde tanımlanabilir.

Gelişim, çocuğun doğusundan olgunlaşmaya kadar ve hatta ölünceye kadar geçirdiği, anatomik, fizyolojik, psikolojik ve motorsal evrelerdir. Gelişim, sadece boy uzaması ve kilo çoğalması değildir. Birbirinden çok farklı şekil değişikliğini, organların düzeni aynı zamanda olgunlaşma ve gerilemeyi de ifade eder (Güneş, 2001, s. 7). Gelişim, organizmada döllenmeden başlayarak, bedensel, zihinsel, duygusal, dil ve sosyal yönden, belli koşulları olan, en son aşamasına ulaşmaya kadar sürekli ilerleme kaydeden değişimdir (Senemoğlu, 1997, s. 3).

Gelişim insanın beden yapısı duygusal ve zihinsel özellikleri açısından düzenli bir biçimde değişmesi ve istenilen görevleri yapabilecek bir duruma gelmesidir, örneğin çocuğun piyano çalabilmesi el kol ve göz arasındaki işbirliği ve parmaklardaki gelişme sonucunda

meydana gelir (Aral, Bulut, Baran ve Çimen, 2000, s. 16). Yine bebeğin emekleme hareketlerinin ardından yürümeye başlaması, yürümeyle beraber koşma, zıplama gibi hareketleri yapabilmesi gelişimin düzenli ve sürekli olduğunun göstergesidir. Anaokul seviyesindeki bir çocuk bazı temel davranışları yaparken dışarıdan yardıma ihtiyaç duyarken ilkökul seviyesindeki bir çocuğun aynı temel davranışları yaparken yardıma ihtiyaç duymaması da gelişimin bir örneğidir. Var olmamızla ilgili tüm boyutları içeren gelişim çalışmalar yaşamın başlangıcından ölüme kadar insan organizmasında nasıl ve ne gibi değişikliklerin meydana geldiğini inceler, gelişimin amacı bireyin olgunluğa ulaşmasıdır (Özer, 2005, s. 2). Gelişim doğum öncesinden başlayarak ölüme kadar organizmanın fiziksel, bilişsel, duyuşsal, zihinsel alanlarda sürekli olarak ilerleme kaydettiği bir süreçtir, bu süreç içerisinde olgunlaşma, büyüme, öğrenme kavramları kilit taşı niteliğinde önem arz etmektedir. Bu kavramları bilmemiz gelişimi daha iyi anlamamızı sağlayacaktır.

Olgunlaşma ise organizmada var olan türe özgü yetilerin ortaya çıkışı olarak tanımlanır(Yörükoğlu,1981). Olgunlaşma gelişimin sırasını belirler ve biyolojik açıdan bakıldığı zaman, öncelikle doğuştan olduğu ve dış etkilere karşı dirençli olduğu dikkat çekmektedir (Gallahue, 1982’ den aktaran Özer, 2005, s.2).

Büyüme, insanın en çok bedensel yönü ile ilgilidir. Büyüme, bedenin ya da herhangi bir organın, bir durumdan başka bir duruma geçişinde görülen bir dizi değişiklikler anlamına gelir. Gelişim ise daha genel ve kapsamlı bir terimdir. İnsanın bütün yaşamı boyunca geçirdiği ileriye ve geriye yönelik bütün değişiklikleri kapsar (Binbaşoğlu, 1995, s.28).

Yapısal artışı dile getiren büyüme bedende gerçekleşen sayısal değişiklikleri içermektedir. (Aral, Bulut, Baran, Çimen, 2000, s.16). Örneğin çocuğun boyunun 90cm ‘ den 100 cm’ ye uzaması ve kilosunun 20 kg ‘ dan 25 kg’ a artması büyümenin belirtisidir.

Öğrenme, bireyleri diğer canlı türlerinden ayıran en önemli özellik akıllarını kullanma yetileridir. Akıllı kullanma yetisi öğrenme becerisi ile doğru orantılıdır. Öğrenme, tekrar ya da yaşantı sonucu meydana gelen kalıcı davranış değişikliğidir(Aral, Bulut, Baran, Çimen, 2000, s.19). Örneğin, köpeği öğrenmiş ve tanımış bir çocuğun daha önce kedi görmediği ve kediyi tanımadığı için kediyi de köpek diye nitelemesi ve bu yaşantısı sonucunda kedinin ve köpeğin farklı hayvanlar olduğunun çocuğa anlatılması sonucunda çocuğun kedi ve köpeği ayırt etmesi bir öğrenme davranışıdır.

2.1.1. Gelişimin İlkeleri

- 1) Gelişim kalıttan ve çevreden etkilenir. Kalıtım, bireyin anne ve babasından genler yolu ile aldığı tüm özellikleri kapsar. Çevre ise anne karnından itibaren organizmayı etkileyen tüm uyaranlar ve dış faktörlerdir. İnsanların dış görünüşleri, vücut yapıları, cinsiyetleri, duyu durumları, davranışları ve karakter özellikleri kalıtım ve çevrenin etkileşiminin birer ürünüdür.
- 2) Gelişimde bireysel farklılıklar vardır. Bu farklılıkların temel sebepleri arasında bireylerin yaşadıkları çevre şartlarının farklı olmasının yanında anne ve babadan geçen genlerin farklı olmasının etkisi büyüktür. Bu nedenden dolayı tüm çocukların aynı gelişim özelliklerini aynı yaş döneminde göstermelerini beklemek doğru değildir. Örneğin bebeklerin yürüme yaşı 12-18. aylar arasındır, bazı bebekler bu aylardan önce de yürüyebilirler. Bu durum bir problemin varlığını göstermez gelişimde bireysel farklılıkların var olduğunu gösterir.
- 3) Gelişim hızı her yaşta aynı değildir. Büyüme ve gelişme vücudun çeşitli yapılarında aynı oranda olmadığı gibi, süre olarak da aynı hızla ilerlemez. Doğum öncesinde baş gövdenin dörtte biri kadardır. Bu oran yetişkinlerde yedide bire oranına kadar iner. Bu doğumdan sonraki gelişmenin gövde ve ayaklarda daha hızlı olduğunu gösterir.
- 4) Gelişim düzenli bir sıra izler. Gelişimde bazı sıralar vardır, bu sıralara gelişimin sırası ilkesi denir.
 - a. Gelişim, baştan ayağa doğrudur. Önce bebeğin başı daha sonra başa yakın bölgelerden ayaklara doğru bir gelişme görülür. Doğumdan sonra da ilk önce baş, daha sonra gövde, daha sonra bacak ve ayak kaslarının kontrolü ortaya çıkar.
 - b. Gelişim, içten dışa doğrudur. İlk önce iç organlar oluşur, daha sonra dış organlar oluşur. Örneğin kalp oluşumu omurgadan önce meydana gelir.
 - c. Gelişim, genelden özele doğrudur. Bebeklerde büyük kas gruplarının kontrolü küçük kas gruplarının kontrolünden önce sağlanır. Örneğin, El ve kol hareketlerinin kontrolü parmakların kontrolünden önce gelişir. Bebekler emekleme hareketini yapmadan oturma hareketini yapmasını öğrenirler. Yürüme hareketinden önce emekleme hareketini öğrenirler. Okul öncesi çocukları yapılan boyama etkinliklerinde küçük kas grupları henüz yeteri kadar gelişmediğinden ve büyük kas gruplarının gelişimi daha önce tamamlandığından dolayı sınırlı boyama çalışmalarında istenilen düzeyde değillerdir, dairelerin içleriyle birlikte dışlarını da boyarlar. İnce motor gelişimleri istenilen düzeye

geldiğinde sınırlı boyama çalışmalarını dairenin dışına çıkmadan uygun şekilde yapabilirler. Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi gelişimin sırası tüm çocuklarda aynıdır, fakat gelişimde bireysel farklılıklar ilkesini göz önüne alarak zaman farklılıklarının olabileceğini unutmamamız gerekir.

- 5) Gelişimde kritik dönemler vardır. Yaşamın her döneminde farklı gelişim özellikleri önem kazanır. Örneğin, bebeklik döneminde motor gelişim özellikleri ön plandayken, çocukluk döneminde bilişsel gelişim özellikleri ön plandadır. Ergenlik döneminde cinsel gelişim ve kişilik gelişimi önem kazanır. Gelişimde kritik dönemler çok önemlidir, bu dönemlerde kazanılması gereken davranışlar kazanılmaz ise başka dönemlerde kazanılması güçleşir ve bazı problemlere sebep olabilir. Örneğin, temel tuvalet eğitimi için kritik yaş 2'dir. Bu dönemde tuvalet eğitimini uygun şekilde almayan çocukların ileriki yaşantılarında cimrilik, savurganlık, içe kapanıklık gibi davranış problemleri gösterdiği gözlemlenmiştir.
- 6) Gelişimde çevresel faktörler etkilidir. Gelişimin hızlı olduğu dönemde çevredeki uyarıcıların olumlu ve olumsuz etkisi daha fazla, gelişimin yavaş olduğu dönemde çevredeki uyarıcıların olumlu ve olumsuz etkisi daha azdır.
- 7) Gelişim bir bütündür. Gelişim, fiziksel, bilişsel, duyuşsal, sosyal yönleriyle bir bütündür. Bu alanlardaki gelişim özellikleri bir bütündür. Herhangi bir gelişim dönemindeki olumsuzluk gecikme veya aksama diğer gelişim aşamalarında etkiler.

2.2. Engelliliğin Nedenleri

Engellilik, bir bozukluk ya da özür nedeniyle yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması veya yapılamamasıdır (Özer, 2001, s. 2).

Engellilik, Anatomik, fizyolojik ya da psikolojik yapı ve fonksiyonlarındaki eksiklik kayıp ya da anormal durum sonucu normal bir insanın başarı ile sonuçlandırabileceği aktivitelerin sınırlı ya da tam olarak yapılamaması durumudur (Alçak, 1997).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun kabul ettiği Sakat Kişilerin Hakları Bildirgesi'nde engelli tanımı şu şekilde yapılmaktadır. "Normal bir kişinin kişisel ya da sosyal yaşantısında kendi kendisine yapması gereken işleri, bedensel veya ruhsal yeteneklerindeki kalıtsal ya da sonradan olma herhangi bir noksanlık sonucu yapamayanlar".

5378 Sayılı Özürlüler (Engelliler) Kanunu: Doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlükleri olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi “özürlü” olarak tanımlanmaktadır (Koca, 2010).

Zihinsel engel, bireyin zihinsel işlevlerdeki normalin altı ve uyumsal davranışlardaki yetersiz durumunu tanımlamaktadır (Yanardağ, 2001).

WHO - Dünya sağlık örgütüncü yapılan engelli tanımı: Özürlülük (Disability): “Sağlık alanında sakatlık” bir noksanlık sonucu meydana gelen ve normal sayılabilecek bir insana oranla bir işi yapabilme yeteneğinin kaybedilmesi ve kısıtlanması durumunu ifade eder.”

Dünya Sağlık Örgütü (WHO), yetersizlik; sağlık bakımından fiziksel yapı ve fonksiyonlarda eksiklik ve anormalliği ifade ederken, özürlülük ise; bir aktiviteyi normal tarzda veya normal kabul edilen sınırlar içinde gerçekleştirmedeki kısıtlılık veya yetersizlik, engellilik ise; bir yetersizlik ya da özür nedeni ile yaşa, cinsiyete, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak kişiden beklenen rollerin kısıtlanması ya da yerine getirilememesi olarak tanımlanmaktadır (Özürlüler Şurası Ön Komisyon Raporları, 1999).

Özürlülük nedenleri, doğum öncesi, doğum sırasında ve doğum sonrasındaki nedenler olarak üç gruba ayrılmaktadır. Doğumsal ve genetik bozukluklar ile riskli gebelikler özürlülüğün doğum öncesi nedenleri arasında yer almaktadır. Doğum sırasında ortaya çıkan çeşitli sağlık sorunları özürlülüğe yol açabilir. Doğum sonrasında meydana gelen özürlülükler ise beslenme bozuklukları, bulaşıcı hastalıklar ve kazalar gibi nedenlerden kaynaklanabilir (Yamaner, 1994).

Engellilik doğum öncesi, doğum süreci ve doğum sonrası etkenlerine (Özer, 2017) bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel, zihinsel, duygusal sosyal ve ruhsal fonksiyonlarının bazılarını kaybetmesiyle sosyal yaşantılarda uyumsuzluk, günlük ihtiyaçlarını karşılamada sorun yaşama ve özbakım becerilerini gerçekleştirmede dezavantajlı olma durumudur (Zengin, Kaya ve Bezci, 2016).

Özer(2017) engelliliğin nedenlerini; doğum öncesi etkenler, doğum süreci etkenleri ve doğum sonrası etkenleri olmak üzere üçe ayırmıştır.

2.2.1. Doğum Öncesi Nedenler

- Gebelikte beslenme,
- Gebelikte bilinçsiz kullanılan ilaçlar,
- Alkol,
- Gebelikte geçirilen enfeksiyon hastalıkları,
- Gebelik toksemisi,
- Kalıtsal hastalığı olan akrabalar arası evlilik
- Kan uyumsuzluğu,
- İyonize röntgen ışınlarına mağruz kalma
- Annenin duygusal durumu,
- Annenin yaşı,
- Radyasyon,
- Kromozoma ve gene bağlı özürler.Bireyin genlerinde bulunan bozukluklar, gelişimlerini olumsuz etkileyerek zihinsel engelliliğe yol açabilmektedir (Vuran, 2003).
- Klinefelter Sendromu (XXY)
- Turner Sendromu (X0)
- Metabolik Bozukluklar
- Kalıtım
- Irk (Ayan, 2019, s. 23).

2.2.2. Doğum Sırasındaki Nedenler

Uzun süren doğum süreci sonucu bebeği oksijensiz kalması, doğum esnasında yanlış uygulamalar, erken veya geç doğumdur (Yavaş,1996).

- Yetersiz oksijen,
- Bebeğin başı üzerine beklenmedik basınç,
- Doğum sırasında bebeğin dışarıya çok hızlı çekilmesi
- Doğum sancısının beklenmemesi
- Plesantanın erken ayrılması
- Kordonun bebeğin boynuna dolanması
- Bebeğin başının doğru pozisyonda olmaması
- Uzayan Doğum

- Uzman olmayan kişilere doğum yaptırılması zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir (Vuran 2003).

2.2.3. Doğum Sonrası Nedenleri

- Ağır ve ateşli hastalık geçirme
- Yetersiz beslenme
- Kaza, travma, zehirlenme, hastalık, doğal afet vb.
- Sinir sistemi hastalıkları veya sinir sisteminin zarar görmesi
- Düşme, yanma, ev kazaları, trafik kazaları vb.

Zihinsel engelliliğe, doğumdan sonra bir çok etken sebep olabilmektedir. Bu problemler, beyin iltihabı ve tümörü, kafa travması, dengesiz ve yetersiz beslenme, kızamık, suçiçeği ve boğmaca gibi hastalıklar sayılabilmektedir (Vuran, 2003).

Doğum öncesinde genetik, kalıtsal v.b. nedenlere bağlı olarak herhangi bir problemi olmayarak anne karnında oluşan organizmanın, yine doğum esnasında herhangi bir olumsuzluk ile karşılaşmaması sonucunda sağlıklı bir doğum ile birlikte sağlıklı bir birey dünyaya gelebilir. Dünyaya gelen bu sağlıklı birey, çevre ile etkileşime geçmesi sonucu, bazı nedenden dolayı olumsuz sonuçlar ile karşılaşarak vücut sağlığını kaybedebilir. Doğum sonrasında bireyin sağlığını bozabilecek bu etkenler incelendiğinde, ağır ve ateşli hastalıklar, trafik kazaları, iş kazaları, ev kazaları, deprem, sel vb. doğal afetler, düşme, çarpma, zedelenme, zehirlenme, boğulma, oksijensiz kalma, kalp ve dolaşım sistemi rahatsızlıkları gibi bir çok farklı nedenden dolayı birey var olan sağlığını kaybedebilir.

Gelişmekte olan ülkelerde özürllülüğe yol açan bozuklukların en önemli sebepleri, kötü ve yetersiz beslenme, bulaşıcı hastalıklar, yetersiz perinatal bakım, kaza ve yaralanmalardır. Bunlar gelişmekte olan ülkelerde bütün özürllülerin %70'inin nedenini oluşturmaktadır (Yavaş, 1996).

Bireyin zihinsel becerileri yeterli ve yaşitlarına uygun olsa bile yetersiz beslenme, uygun olmayan ev şartları, oynama ve çevreyi tanınması için şartların sağlanmaması gibi durumlar zihinsel engelliliğe neden olmaktadır (Çiftçi, 2001).

2.3. Engelliliğin Çeşitleri

Engel grupları;

- Fiziksel engelliler,
- Zihinsel engelliler,
- İşitsel engelliler,
- Görme engelliler,
- Spastik,
- Öğrenme ve dikkat eskikliği,
- Duygusal ve davranış bozukluğu olanlar şeklinde gruplandırılmıştır (MEB, 2011).

2.3.1. Fiziksel Engel

Fiziksel gelişim, vücut ağırlığının artması ve boyun uzaması yanında, vücudu oluşturan tüm alt sistemlerin de büyümesi ve olgunlaşmasını içeren bir gelişim alanıdır (Allen ve Alexaner, 1997'den aktaran Cavkaytar, 2013, s. 255). Fiziksel gelişim, iskelet sisteminin oluşması, kas gelişimini ve kasların kullanılmasını içeren bir alandır. Kas gelişimi yetişkinliğe kadar devam eder (Aubert, 2004).

Fiziksel gelişim, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında oluşabilecek bazı nedenlere bağlı olarak uygun gelişimsel faaliyetleri gerçekleştiremez. Bu durum bazı problemleri beraberinde getirir. Bunlar;

- a. SerebralPalsi
- b. Sinir Sistemi Hastalıkları
- c. Doğuştan Sinir Felci
- d. Omurilik Zedelenmeleri
- e. Doğuştan Kas Hastalıkları
- f. Travmatik Nedenli Merkezi Sinir Sistemi Yaralanmaları
- g. Kronik Hastalıklardan Kaynaklı Motor Gelişim Gerilikleri
- h. Ortopedik Problemler (Cavkaytar, 2013, s. 256).

2.3.2. İşitsel Engel

İşitme, ses üreten bir kaynaktan sesin belirli bir düzeyde ve sıklıkta enerji olarak dalgalar halinde yayılmasıyla başlar. İşitme engeli, işitme testlerinde elde edilen sonuçlara göre, bireyin sahip olduğu değerlerin normal değerlerden farklı olması durumudur (Yılmaz ve Şafak, t.y.)

Sevinç vd. (2015)' in aktardığına göre işitme kaybı, sesleri duymanın ve anlamının kısmen veya tamamen bozulmasıdır. İşitme kaybının nedeni genetik, çevresel, yapısal veya patolojik olabilir. İşitme kaybı hafif dereceden çok ileri dereceye kadar farklılık gösterebilir. Günlük yaşamdan örnek verirse fısıltı ile konuşma 20-25 dB, normal şiddette konuşma 55-60 dB, yüksek sesle konuşma, 70-75 dB, trafik gürültüsü 90-95 dB, jet motor gürültüsü 120-140 dB düzeyindedir. İnsan kulağı 20-20.000 Hertz frekans aralığında ve 0-120 dBliddet düzeylerindeki sesi algılayabilecek yetenektedir (Sevinç vd., 2015).

İşitsel gelişim doğum öncesi ve doğum sonrası oluşabilecek bazı nedenlerden dolayı istenilen seviyede olmayabilir bu durumlarda işitme kaybı veya işitme yetersizlikleri oluşur.

2.3.3. Görme Engeli

Gözlerimizi kapattığımızda bulunduğumuz çevredeki sesleri ve kokuları algılarız. Edindiğimiz deneyimler sonucunda uyaranların kaynağını ve nereden geldiğini belirleyebiliriz. Görme yetersizliği olan bebek ise çevresindeki sesleri duyacak, kokuları algılayacak ama neye ait olduğunu bilmediği, ona dokunma fırsatı sağlanmadığı zaman yavaş yavaş bu sesler ya da kokular onun için cazibesini yitirmeye başlayacaktır (Altunay, 2012). Görme yetersizliği olan birey, görme gücünün kısmen ya da tamamen kaybindan dolayı özel eğitim ve destek eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyan birey olarak tanımlanmaktadır (Cavkaytar, 2013, s. 209).

Görme yetersizliğinin nedenleri, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrasında oluşabilecek çeşitli nedenlere bağlı olarak gerçekleşebilmektedir. Kişinin zedelenme sonucu yetersizliğe sahip olmasını çeşitli etmenlerden kaynaklanan nedenler oluşturmaktadır (Ataman, 2012).

2.3.4. Öğrenme Güçlüğü ve Dikkat Eksikliği

1988 yılında ABD Ulusal Öğrenme Bozukluğu Komitesi tarafından yapılan tanıma göre, öğrenme bozukluğu genel bir terimdir ve dinleme, konuşma, okuma, yazma, akıl yürütme ile mantık ve matematik yeteneklerinin kazanılmasında ve kullanılmasında önemli güçlüklerin kendini gösterdiği bir bozukluktur. (Cavkaytar, 2013, s. 84).

Dikkat eksikliği, çocukların gelişim dönemleri ile uyuşmayan, dikkatsizlik, odaklanma problemleri, hiperaktiflik, iletişim kurma güçlükleri, konuya odaklanma sorunu gibi belirtileri olan ve yaşam boyu devam eden bozukluktur.

2.3.5. Duygusal Davranış Bozukluğu

Duygu güçlüğü olan çocuklar, özel eğitim okulları yönetmeliğinde duygu güçlükleri ve psikolojik problemleri kendi gelişimlerini veya diğer insanlarla olan ilişkilerini zorlaştırdığı için eğitimlerinde farklı tedbirlerin alınmasını gerektiren bireyler şeklinde tanımlanmaktadır(Eripek,1998). Duygu ve davranış bozuklukları olan çocuklar, içe kapanıklık, saldırganlık, sosyal iletişim güçlükleri, kendini ifade edememe, özgüven kabı veya özgüven patlaması, öfke kontrolünü sağlayamama, duygu durumunda tutarsızlık, gibi sorunlar ile karşılaşmaktadır. Bu duygusal davranış bozukluğu olan bireylere erken zamanda, doğru ve planlı bir şekilde destek hizmetlerinin sağlanması bu bireyler için faydalı olacaktır.

2.3.6. Zihinsel Engel

Amerikan Zihinsel Gerilik Birliği (AAMR, 1992) zihinsel engelin, bireyin halihazırda bulunan fonksiyonlarındaki önemli derecede geriliği ifade ettiğini belirtmektedir. Bu durum zihinsel fonksiyonlarda ortalamadan önemli derecede geride olma ile aşağıdaki uyumsal davranış alanlarından en az iki ya da daha fazlasında sürekli olarak sınırlılıklar ile kendini göstermektedir.

AAMR'nin tanımında belirtilen uyumsal davranış alanları;

- İletişim
- Özbakım
- Ev Yaşamı
- Sosyal Beceriler

- Toplumsal Yararlılık
- Kendini Yönetme
- Sağlık ve Güvenlik
- Akademik İşlevler
- Boş Zamanları Değerlendirme
- İş Yaşamıdır (Akt.: Ersoy ve Avcı, 2000, s. 144).

Zihinsel yetersizlik, hali hazırda işlevlerde önemli sınırlılıklar göstermektedir (AAIDD, 1992).

AAIDD, zihinsel yetersizliği, zihinsel işlevlerinin yanı sıra kavramsal, sosyal ve pratik uyum becerilerinde sınırlılıklar göstermeleriyle de tanımlanmaktadır. Bunların sınıflandırılmasında beş varsayım ileri sürülmüştür. Bunlardan ilki, var olan işlevlerdeki sınırlılıklar, ikincisi bireyin akran grubu ve kültürünü yansıtan toplumsal çevresi bağlamında dikkate alınması, üçüncüsü geçerli bir değerlendirmede, hem kültürel ve dil farklılıklarının hem de iletişim, duyu, motor ve davranışsal farklılıkların göz önünde bulundurulması; dördüncüsü bireylerde, sınırlılıklarla güçlü yanların birlikte bulunduğu varsayımı; son olarak da sınırlılıkları tanımlamanın amacı, bireyin ihtiyacı olan destek hizmetlerin neler olacağını belirlemek olduğu ve genellikle belli bir süre içerisinde uygun destek hizmetler aralıksız sağlandığında, zeka geriliği gösteren bireyin yaşam fonksiyonlarında ilerlemeler meydana geleceği şeklinde ifade edilmektedir (AAIDD AAMR, 2002).

Eripek (1993)'e göre zihinsel engellilik durumunun temel ölçütlerinden birisi zeka düzeyinin geri ya da düşük olmasıdır.

Zihinsel yetersizlik gösteren çocuklar zihinsel yetersizliklerinin derecesine göre hafif, orta ve ağır şeklinde sınıflandırılmaktadırlar. Zihinsel yetersizlik gösteren çocukların %90' ına yakını, yetersizlikleri hafif derecede olan çocuklardan oluşmaktadır. Zihinsel yetersizlikleri orta ve ağır olan çocukların oranı ise %10' dur (Eripek, 2003).

2.4. Zihinsel Engelliliğin Nedenleri

Zihinsel yetersizlik, yapılması beklenen iş ve eylemlerde önemli sınırlılıklar gösterme şeklinde ortaya çıkmakta ve zihinsel işlevler, sağlık, özbakım becerileri, eğitim, sosyal ilişkiler, iletişim kurma, iş hayatı gibi çeşitli alanlarda bireyin güçlükler yaşamasına neden

olmaktadır. Zihinsel engelliliğin nedenleri doğum öncesi nedenler, doğum sırası nedenler ve doğum sonrası nedenler ana başlıklarında incelenebilir.

2.4.1. Doğum Öncesi Döneme Ait Nedenler

Genetik faktörler, kalıtsal hastalıklar, annenin hamilelik sırasında geçirdiği olumsuz deneyimlerdir (Söhmen ve Türkbay, 2003). Genetik faktörlere bağlı kromozomal hastalıklar; kalıtım ya da radyasyon, ilaçlar, kimyasal maddeler, virüsler, bağışıklık mekanizması, yaşlı yumurta ya da sperm hücreleri vb. etmenlerden kaynaklanmaktadır. Metabolizmada çeşitli nedenlerle ortaya çıkan zehirli maddeler ve metabolizmanın kalıtsal hastalıkları arasında galaktosemi, fenilketanüri ve endokrin bezlerinin işleyişindeki bozukluklar yer almaktadır (Özsoy ve ark., 1997).

2.4.2. Doğum Sırasına Ait Nedenler

Prematüre doğum, doğumda travma, hipoksi, asfiksi, iskemi zihinsel engelliliğe neden olabilmektedir. Doğumda çocuğun geliş pozisyonu, doğumun uzun sürmesi, zor araçlı doğumlar, doğum kanalında bebeğin uzun süre kalması, doğum kanalının küçük ve dar olması, baş pelvis uyuşmazlığı, mekanik solunum tıkanması, solunum güçlüğü, plasentaya ait anormallikler, kordon dolanması, maternalanoksi ve hiper tansiyon veya makat gelişlerinde başın gelişmesinin gecikmesi, Doğum sırasında hipoglisemi ve hipokalsemiye bağlı olarak görülen hipoksi, zihinsel engele yol açan nedenler arasındadır. Diabetik anne çocuklarında ve düşük doğum ağırlığına sahip bebeklerde ve doğum travmalarına bağlı olarak da metabolik bozukluklar görülebilmektedir (Özer, 2010, s. 11).

2.4.3. Doğum Sonrası Döneme Ait Nedenler

Yeni doğan döneminde solunum, beslenme ve sindirim bozuklukları, enfeksiyon hastalıkları sık görülmektedir ve prematüre bebeklerde menenjit, pnömoni gibi ağır enfeksiyonların görülme oranı da yüksektir. Menenjit, ansefalit (beyin iltihabı) gibi bulaşıcı hastalıklar ve zehirlenmeler nedeniyle zihinsel işlevlerde çeşitli derecede yetersizlikler meydana gelebilmektedir. Hipotiroidizm ve hipoglisemi doğum sonrası metabolik bozukluklar, çocuğun geçirdiği çeşitli kazalar, düşmeler, çarpmalar ve özellikle trafik

kazalarıyla meydana gelen kafa travmaları ile dolaşım sistemi bozuklukları beyinde zedelenmelere yol açabilmektedir (Özsoy vd., 1989).

2.5. Zihinsel Engelli Bireylerin Özellikleri

Zihinsel Engelli bireylerin her birinin özel olduğu unutulmamalıdır. Zihinsel engelli bireylerin gelişiminde gelişim ilkelerinde değinilen bireysel farklılıklar ilkesi vardır. Fakat genel anlamda inceleyecek olursak zihinsel engelli bireylerin bilişsel, duygusal, sosyal, fiziksel ve sağlık alanlarındaki sınırlılıkları ve yaşadıkları problemler benzerlik gösterebilir.

Bilişsel Özellikler, zihinsel engelli bireylerin dikkat özelliği incelendiğinde, zihinsel engelli bireylerin ayırt etme güçlükleri ve dikkatlerini sadece belirli bir uyarana toplama sorunları vardır. Aynı zamanda çeşitli uyaranlar içerisinde kendileri için gerekli olan bilgiyi alma ve kullanma sorunu da yaşamaktadırlar(Friend, 2011).

Bellek özelliği incelendiğinde, hatırlamada problem, hem kısa sürede bellekte hem uzun süreli bellekte bilgileri toplamada ve kullanmada problemleri vardır. Bellekte var olan bilgiyi farklı ortamlarda kullanmada güçlük çekmektedirler. Zeka düzeylerinde yetersizlik ne kadar fazla ise bu problemleri o kadar artmaktadır.(Friend, 2011, Werst vd., 2007). Dil özellikleri incelendiğinde, zihinsel yetersizliği olan bireylerde sıklıkla görülen konuşma problemleri ise artikülasyon bozuklukları, ses bozuklukları ve kekemeliktir (Sucuoğlu, 2009).

Akademik başarı özelliği incelendiğinde, zihinsel engelli bireyler akademik becerileri kazanabilmek için normal akranlarından daha fazla çalışmaları ve alıştırma yapmaları gerekmektedir.(Friend, 2011).

Sosyal ve duygusal özellikleri, zihinsel engelli bireyler sosyal ilişkilerde güçlük yaşamaktadırlar. Bu bireyler akranları tarafından kabul edilmemekte ya da arkadaşlık için daha az tercih edilmektedirler. Problemler en fazla dikkat yetersizlikleri, düşük benlik algısı, aşırı hareketlilik, ilgilerin çabuk dağılması ve kişiler arası bilişsel problemler çözme üzerinde ortaya çıkmaktadır.(Friend, 2011, Sucuoğlu, 2009).

2.6. Zihinsel Engelliliğin Sınıflandırılması

Amerika Mental Gerilik Birliği (AAMD), zekâ engelini hafif, orta, ağır ve derin derecede zekâ engeli olarak sınıflandırmaktadır (Yörükoğlu 2000).

2.6.1. Hafif Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği

Hafif derecede zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireyler eğitilebilir zihinsel engelli bireyler olarak da adlandırılabilirler. Bu sınıflandırmada yer alan zihinsel engelli bireyler tüm zekâ engellilerin büyük çoğunluğunu oluşturmazlar. Erken tanı ve teşhisin ardından programlı bir eğitim ile toplum içerisinde uyum davranış gösterebilirler.

Hafif derecede zekâ engeline sahip olan çocuklar eğitsel sınıflandırmaya göre; “eğitilebilir Zihinsel Engeli Çocuk” olarak isimlendirilmekte ve tüm zekâ engellilerin yaklaşık %85’ini oluşturmaktadırlar. AAMD’de hafif zihinsel engelli olarak tanımlanan eğitilebilir zihinsel engelli çocuk, zihinsel gelişimi normalin altında olan ve bu nedenle normal ilköğretim programından yeterli şekilde yararlanamayan çocuktur. Ancak, bu çocukların ilköğretim düzeyinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda bağımsız yaşayabilecek düzeyde sosyal uyum, yetişkin düzeyinde kısmen ya da tamamen destek alacak şekilde mesleki yeterlilik alanlarında gelişme potansiyeline sahip oldukları ifade edilmektedir (Yörükoğlu, 2000).

2.6.2. Orta Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği

Orta derecede zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireyler, öğretilebilir zihinsel engelli bireyler olarak da adlandırılmaktadırlar. Bu bireyler, planlı bir eğitim ile konuşma, kendini ifade edebilme, anlama ve anlatma becerileri kazanabilmektedirler.

Orta derecede zekâ engeli olan çocuklar, eğitsel sınıflandırmaya göre, Öğretilebilir Zihinsel Engelli çocuk olarak adlandırılmaktadır. Orta derecede zekâ engeli olan çocuklar, okul öncesi dönemde konuşmayı ve iletişim kurmayı öğrenebilmektedirler. Ancak akademik konularda ikinci sınıf düzeyinin üstünde öğtilememektedirler. Öğrenmeleri yavaş, kaynaştırma yetileri çok sınırlıdır. Genel olarak erken tanı ile ana baba ve yeterli eğitim fırsatları ile günlük bakımlarında kısmen bağımsız olabilmektedirler. Aile içinde ya da korunan bir denetim altında fazla beceri gerektirmeyen işleri yaparak kendi geçimlerine katkıda bulunabilmektedir (Akçakın 1998, Özer, 2001).

2.6.3. Ağır Derecede Zihinsel Öğrenme Yetersizliği

Ağır derecede zihinsel öğrenme yetersizliği olan bireylerin motor gelişimlerinin zayıf olduğu iletişim kurma becerilerinin zayıf olduğu, anlama veya anlatma becerilerinin az olduğu ya da hiç gelişmediği görülmektedir. Özbakım becerilerini sınırlı bir düzeyde karşılayabilmektedirler. Özbakım becerileri ve bireysel ihtiyaçlarının karşılanması için başka kişilerden yardım almak durumundadırlar. Bununla beraber, bazıları eğitimle basit işleri denetimle yapabilmektedirler (Akçakın, 1998, Özer, 2001).

2.7. Zihinsel Engelli Çocukların Sosyal Gelişim Özellikleri

Sosyal gelişim, bireyin doğumdan itibaren, insanlara karşı ilişkilerini, duygu durumunu, tutumlarını ve davranışlarını ifade eder. Farklı bir anlatımla ise sosyalleşme, kişinin çevresinde geçerli olan norm ve değer yargılarına uygun bir davranış geliştirme sürecidir (Binbaşıoğlu, 1995, s. 7).

Bireyin sosyalleşmesinde en büyük etkenlerden biri de ailedir. Bireyin daha çocuk yaşlarda iken ailesinin çocuğa karşı tutumu, davranışları, ilgisi ve alakası çocuğun gelecek yaşlarda toplumla iletişimini ve toplumun bir ferdi olma durumunu etkilemektedir. Ayrıca bireyin daha çocuk yaşlardan itibaren oynadığı oyunlar, aldığı ödüller, verilen cezalar, çocuğa hitap şekilleri de bireyin yetişkin olduğunda toplumun üyesi olma durumunda etkili olmaktadır.

Farklı bir tanıma göre ise sosyalleşme kişinin grup normlarına uyması ve bunları öğrenmesini sağlayan süreçtir (Aslantürk, 2000). Zihinsel engelli çocuklar da normal çocuklar gibi, yeme, içme, sevmeye, sevilme, kabul edilme, başarılı olma gibi biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlere sahiptirler. Sosyal çevrede yaşamlarını sürdürebilmeleri için bu gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir (Özer, 2001, s. 31).

Zihinsel engelli çocuklar bağımsız hareket edememekte, geç ve güç arkadaşlık kurmaktadır. Arkadaşlıkları kısa süre devam etmekte ve kendilerinden küçük çocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih etmektedirler. Sebatsızlık, inatçılık gibi davranışlar sosyal ilişkilerini sarsmaktadır. Grup etkinlikleri sırasında lider olmaktan çok başkasına uyma eğilimi göstermektedirler (Özer, 2001, s. 31).

2.8. Zihinsel Engelli Çocukların Duygusal Gelişim Özellikleri

Duygu, insanın çevresiyle etkileşiminde, duyabildiği uyaranlara karşı haz ya da elem yönünden uyarıldığını anlatan bir tepkidir (Başaran, 1996, s. 120).

Bireylerdeki duygusal gelişimin daha anne karnındayken başladığına dair birçok araştırma mevcut. Bireylerin duygusal gelişimlerinin istenilen düzeyde olması bireyin gelecekte toplumun bir üyesi olması noktasında, okul hayatında, başarılı bir iş hayatına sahip olmasında, mutlu bir aile yaşantısının olmasında, bireyin çevresindeki diğer insanlarla başarılı ve etkili iletişim kurabilmesinde, kendi duygu, düşünce ve isteklerini güzel bir şekilde ifade edebilme noktasında çok önemlidir. Çocuklarda duygusal gelişimin beklenen şekilde olabilmesi noktasında yapabileceğimiz birçok şey mevcut. Bunlardan bazılarına değinecek olursak çocukların ihtiyaçları zamanında karşılanarak aileler çocuklara iyi örnek olarak, çocuklara onurlarını kırarak cezalar verilmeyerek, çocuklarla dalga geçilmeyerek, onlara değer verilerek iyi bir duygusal gelişim sahibi olmalarına yardımcı olunabilir.

Garfield (1963), zihinsel engeli sahip bireylerin toplumda daha sıklıkla kötü muamele gördüklerini ve daha sıklıkla başarısız olduklarını ve tüm bu tehdit unsurlarının sonucu olarak da, bu çocuklarda duygusal bozukluklara daha yüksek oranda rastlandığını ifade etmektedirler (Akt: Ersoy ve Avcı, 2000, s. 158).

Zihinsel geriliği olan bireyler olumsuz geçmiş yaşantıları ve sınırlı zihinsel kapasiteleri nedeniyle kaygı ve engellenmişlik duygularını daha yoğun yaşayabilmektedir. Ayrıca zihinsel yeteneklerin yol açtığı başarısız yaşantılar bireyde başarısızlık beklentisinin pekişmesine yol açmaktadır (Ersoy ve Avcı, 2000, s. 158).

2.9. Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Gelişim Özellikleri

Fiziksel gelişim, bir sistem olarak insanın beden yapısını oluşturan iskelet, kas, sinir, salgı, solunum, dolaşım, lenf, sindirim, boşaltım, üretim gibi bütün alt sistemlerin büyümesini ve olgunlaşmasını kapsar (Başaran, 1996, s. 46). Sağlıklı bir gelişim için sağlıklı bir bedene gereksinim vardır (Bilgin, 2002, s. 53). Zihinsel engeli olan çocuklarda genellikle metabolik ve endokrin bozukluklara ya da genetik mutasyonlara bağlı olarak, fiziksel büyüme ve gelişme normal akranlarının gerisindedir. Bu durum kaba ve ince motor beceriler ile el-göz koordinasyonunu da etkileyebilmektedir (Ersoy ve Avcı, 2000, s.155-

156). Düzenli spor faaliyetlerinin vücut sistemleri üzerindeki etkilerini dört grupta toplayabiliriz (İkizler, 2002, s. 11).

1) Kalp ve damar sistemi üzerine etkileri:

- Kalp atımı hızını düşürür. İki kalp atışı arasındaki süre uzadığı için kalbi besleyen koroner arterlere giden kan ve oksijen miktarı artar.
- Her atımda vücuda pompalanan kan miktarını yükseltir.
- Kan basıncını düzenler.
- İskelet kaslarındaki kan dağılımını iyileştirir.

2) Hemodinamik etkileri:

- Kanın akışkanlık özelliğini iyileştirir.
- Kanın pıhtılaşma eğilimini yükseltir.

3) Metabolizma üzerine etkileri:

- Kas hücrelerindeki myogloblin miktarını artırır.
- Kalbe yararlı olan lipidleri artırma ve zararlı olanları da azaltma yoluyla kolesterol yapısını değiştirir.
- Kandaki glikoz düzeyini yükseltir.
- İnsulin ve ürik asit düzeylerini düşürür.

4) Endokrinolojik (iç salgı bezleri üzerine) etkileri:

- Adrenalin, kortizol ve büyüme hormonu düzeylerini artırır.

Çocukların, yetişkinlerin engelli olsun, olmasın tüm bireylerin düzenli spor yapma alışkanlıkları kazanması ile birlikte daha sağlıklı bir vücuda, daha mutlu bir duygusal ruh haline, psikolojik rahatlamaya, sağlam kişilik gelişimine, kas ve iskelet sisteminin kuvvetlenmesine ve böylelikle öz bakım becerilerinin ve diğer bireysel ihtiyaçların karşılanmasının kolaylaşması sağlanmaktadır.

Sistemli ve programlı bir şekilde uygulanan bedensel etkinliklerin ardından bireyin birtakım rahatsızlıklarıyla ilgili algılamasının olumlu yönde değişmesi ve buna paralel olarak kendisini fiziksel açıdan iyi ve sağlıklı hissetmesi, fiziksel iyilik haline yönelik etkinin işaretidir (İkizler, 2002, s. 8).

2.10. Spor

Spor eylemleri nasıl açıklanırsa açıklansın, bireyleri psikolojik ve sosyolojik olarak bağımlı kılan eylemlerdir. Bu açıklamaya dayalı olarak sportif eylemlerin aracılığı ile ahlak eğitimi, sevmeye duygusu, paylaşma duygusu kazandırmak, ilkel saldırganlık gereksinimi ve eylemlerini yüceltmek için ortam ve yöntemler sağlanabilmekte ve uygulamalar yapılabilmektedir (Özoğlu, 1997, s. 3).

Spor, bireysel olarak yapılabilen yüzme, koşma, yürüme, bisiklet sürmek, dağa tırmanmak gibi etkinlikleri içerirken aynı zamanda takım olarak yapılabilen, basketbol, futbol, hentbol, voleybol gibi takım sporları etkinliklerini de içerir. Spor etkinliğini gerçekleştiren bireyler için bireysel veya toplu spor etkinliklerinde bulunanların bu etkinliklere katılanların uyması gereken belirli kuralları vardır. Ayrıca bu etkinliklerin spor olarak adlandırılabilmesi için yarışma amacı taşıması da gerekmektedir. Spor boş zamanları değerlendirme, rahatlama, huzur bulma, daha sağlıklı bir yaşama sahip olma, güçlenme, daha iyi bir vücuda sahip olma gibi gönüllülük esasına bağlı olarak da yapılabilirken aynı zaman da para kazanılan, hayatı idame ettirmek için, bir iş, meslek olarak da yapılabilmektedir. Spor, çok eski çağlardan itibaren düzenlenen çeşitli etkinliklerde kendini göstermekte olup, günümüzde de büyük kitlelerin ilgi gösterdiği bir etkinlik halini almıştır.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde, spor, bedeni veya zihni geliştirmek amacıyla kişisel veya toplu olarak gerçekleştirilen, bazı kurallara göre uygulanan hareketlerin tümü şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2011).

Spor, bireylerin hareket etme ihtiyacını karşılaması, eğlenme, oyun, neşelenme, sosyalleşme, statü elde etme ve daha birçok nedenden dolayı tercih edilirken aynı zamanda bir meslek olarak daha seçilebilmektedir.

Spor sözlük anlamı olarak incelendiğinde Latince Disportare ve Desport biçiminde “dağıtmak, birbirinden ayırmak” anlamına gelen sözcüklerden oluşmuştur. (TDK, 2011).

Spor denilince insanın aklına koşmak, yürümek, yüzmek, bisiklete binmek veya bir takımın diğer takıma karşı yapmış olduğu mücadele gelebilir. Sporu farkı bir şekilde ele alarak incelemek mümkündür.

a. Rekreasyon: Serbest zamanları değerlendirme etkinliğidir. İnsanların serbest zamanlarında hiçbir zorlama olmadan gönüllü olarak katıldıkları etkinliklerdir.

- b. Amatör Sporcu: Uğraştığı spor dalında katıldığı yarışmalardan veya müsabakalardan maddi kazanç elde etmeyen sporculara verilen isimdir.
- c. Profesyonel Sporcu: Uğraştığı spor dalında katıldığı yarışmalardan veya müsabakalardan maddi kazanç elde eden sporculara verilen isimdir.
- d. Felsefi Açıdan Spor: Spor kavramında dile getirilen hakşkati, sporun özünü, sürekli bir çabayla araştıran bir bilgi alanıdır.
- e. Sosyoloji Açıdan Spor: Belli kuramların ışığı altında diğer bilim dallarıyla işbirliği yaparak sporda sosyal yapılar ve sosyal davranışlar ile sporun sosyal etkilerini araştırır.

Spor, yaşamın bir parçası olarak gerçek ve sosyal hayatın doğallığı ile ilgilidir ve amacı kendisinde olan bir eylemdir (Erdemli, 1991).

Suveren'e göre (1991, s. 193), spor sadece yarışma anlamına gelmemelidir. Toplumun her kesiminden bireylerin yapabildiği ölçüde sportif aktivitelere katılması gerekir.

Dünyada her on çocuktan biri özel eğitime muhtaçtır. O halde bu grubu da spor politikası içerisinde düşünmek gerekir. Aksi takdirde büyük bir grup dışlanmış olur. Onların spora daha fazla ihtiyacı olduğu da bir gerçektir. Spor, fiziksel, psikolojik ve sosyal olarak engellilerin toplumla iletişime geçmesinin en kolay yoludur (Akdenk, Ağaoğlu ve İmamoğlu, 1997, s. 179-191).

2.11. Sporun Gelişimdeki Rolü

Spor etkinlikleri daha çocuk yaşlardan itibaren bireylerin gelişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkıları bir çok ana başlıkta sınıflandırmak mümkün. Bireyler daha çocuk yaştan itibaren yetişkinlik seviyesine ulaşmaya kadar sağlıklı bir gelişim süreci geçirebilmek adına aileleri tarafından spor yapmaya teşvik edilmektedir. Bu süreç içerisinde spor ile birlikte bireylerin fiziksel gelişimi, psikolojik gelişimi, sosyal ve ruhsal gelişimi desteklenip istenilen seviyeye ulaşmasına yardımcı olunmaktadır. Bireylerin spor etkinlikleri ile iskelet sistemi ve kaslarının geliştiği, kazanma ve kaybetme duygularını tadarak daha sağlam bir psikolojiye sahip oldukları, öfkelerini kontrol altında tutmaya çalıştıkları yapılan araştırmalar ile ortaya konulmuştur.

Beden eğitimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde bulundukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine karşı olan tavırlarının doğal sonucu

olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sağlar (Kınalı, 2003, s. 247).

2.12. Sporun Birey Üzerindeki Etkileri

2.12.1. Fiziksel Etkiler

Sporun özellikle çocuklarda büyüme ve gelişme üzerine etkileri herkes tarafından bilinmektedir. Çocuklar için planlanan düzenli ve gelişim düzeyine uygun spor etkinlikleri boy uzaması, kas ve iskelet sisteminin gelişimi açısından faydalıdır.

2.12.2. Psikolojik Etkiler

Sporun en güzel yanlarından bir tanesi de kuşkusuz kazanma ve kaybetme duygularını birlikte içinde bulundurmasıdır. Küçük yaşlardan itibaren düzenli spor yapan çocuklar kazanma ve kaybetme duygularını yaşayarak duygusal gelişim yaşarlar. Spor, ayrıca bireylere özgüven, yardımlaşma, iletişim, paylaşma, takım halinde hareket etme, karşıdaki bireyin duygu durumunu anlama, stresle başa çıkma, problem durumlarını yönetme, öfke kontrolü, fairplay davranış gibi daha birçok olumlu davranış özellikleri kazanılmasına yardımcı olur.

2.12.3. Sporun Sosyalleşme Üzerindeki Etkileri

Beden eğitimi ve spor etkinlikleri, doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve tüm gelişim boyutlarını desteklemektedir (İlhan, 2008). Zihinsel yetersizliği olan çocuklar için spor aktiviteleri, en başta toplumsal ve ruhsal uyum düzeylerine yapacağı olumlu katkının yanında benlik algılarını arttırarak çevreleriyle iletişimlerini geliştirecekleri fırsatlar sağlar (Güvendi ve İlhan, 2017; Filazoğlu ve ark., 2015).

Spor bireylerin sosyalleşmelerine katkı sağlar, bireyler sportif faaliyetler aracılığı ile tanımadıkları insanlarla tanışır ve iletişim kurar. Spor, farklı etkinlikler de, insanların farklı insanlarla, farklı görüşten, inançlardan, düşüncelerden insanlarla tanışmalarını sağlar, bu tanışma ile birlikte kişiler birbirleriyle etkileşime girerler ve kültürel anlamda da bu etkileşim devam eder. Sporun bu özelliği, yeni dostlukların kurulmasına, yeni

paylaşımların yapılmasına, katkıda bulunur. Spor yapılırken veya spor yapanlar izlenirken, daha önce hiç tanımadığımız bire bir etkileşim kurmadığımız insanlara saygı duyma, onları tebrik etme, sevgi, mutluluk, hüznün, gibi tüm duygular yaşanır.

Spor bize kurallara ve kararlara uyma, yenme ve yenilme, öfke kontrolü, galibiyet sevincini tadında yaşama gibi deneyimler kazandırır.

2.13. Farkındalık

Farkındalık; bireylerin önce bir kavram olarak öğrenilmesi daha sonra tüm duyu organlarıyla anlamlandırılıp özümsemesi ve bilinmesi gereken konuları öğrenerek hassasiyet göstermesi olarak ifade edilmektedir (İlhan ve Esentürk, 2015).

2.14. Tutum

Yaşantı ve deneyimler sonucu oluşan, ilgili olduğu bütün nesne ve durumlara karşı bireyin davranışları üzerinde yönlendirici ya da dinamik bir etkiye sahip ruhsal ve sinirsel bir hazırlık durumudur (Allport'tan aktaran Freedman,1993, s. 319).

2.14.1. Tutumun Önemi

Tutum, bireyin düşünce, duygu ve davranış eğilimlerini birbirleriyle uyumlu kılar (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014, s. 132). Bireylerin sahip oldukları bilgi, deneyim ve tecrübeleri o konu ile alakalı olarak yaklaşım tarzını, vereceği tepkiyi, konuları algılama biçimini ve tavırlarını etkiler. Zihinsel, duygusal ve davranışsal öğeler arasında bir iç uyum ve örgütlenme, yani eşgüdüm olmadığı sürece tutumun oluşması da mümkün değildir (İnceoğlu, 2010, s. 20).

2.14.2. Tutumu Oluşturan Temel Öğelerden Zihinsel Öğeler

Triandis' e göre tutumlardaki zihinsel öğeler, bireyin düşünce süreçlerinde kullandığı bir sınıflama olgusudur. Zihinsel öğeler, bir inanç ifadesinin kabul edilmesidir; tutum objeleri hakkındaki inançlarımızı içerir. Bir objeye yönelik olumlu veya olumsuz bir tutum varsa, o obje hakkında olumlu veya olumsuz inanç da olacaktır (Akt., Söğüt ve Özer, 2012; Atkinson, Atkinson ve Hilgard, 1992, s. 721). Tutumu oluşturan olaylar, durumlar ve

yaşantılar sahip olunan her türlü bilgi, deneyim, tecrübeler ile beyinde yordanaarak tutumun şekillenmesini sağlar. Varlığından haberdar olunmayan bir duruma ilişkin tutum oluşamaz (İnceoğlu, 2010ş, s. 24).

2.14.3. Tutumu Oluşturan Temel Öğelerden Duygusal Öğ

Duygusal öğ bireylerin, o tutum objesine karşı gözlenebilen kalp çarpmasının sıklaşması, heyecanlanma, terleme gibi fizyolojik ve sözel şekliyle dışa vuran duygusal tepkilerdir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014, s. 132). Duygusal öğ, tutuma devamlılık verir, tutumu şekillendirir ve itici yapar (Çöllü ve Öztürk, 2006).

2.14.4. Tutumu Oluşturan Temel Öğelerden Davranışsal Öğ

Davranışsal öğ, bireyin belli bir uyarıcı grubundaki tutum konusuna karşı davranış eğilimini yansıtır. Bu davranış eğilimleri sözler ya da diğer hareketlerden gözlemlenebilir. Bunlar bireyin alışkanlıkları, normları ve söz konusu tutum nesnesi ile doğrudan ilişkili olmayan tutumlarının da etkisi altındadır (İnceoğlu, 2010, s. 24). Duygusal davranış, tutumun olumlu veya olumsuz olarak hoş gitmesiyle alakalıdır. Ayrıca duygusal davranış da iki temel boyutta değerlendirmek mümkündür. Bunlar, negatif ya da pozitif duygu davranışdır. Başka bir deyişle ilişki kurma ya da kurmama eylemi söz konusudur. Buda üç şekilde incelenebilir. Tutum konusuna duygusal davranış boyutunda negatif ve pozitif başlıkları altında yaklaşma, karşı koyma ve kaçınma alt başlıkları şeklinde incelenebilir. Birey, iletişim sırasında karşıdaki birey veya alıcı ile karşılıklı olarak iletişim kurabilir, birey karşı taraftaki alıcı veya iletiyi gönderen ile iletişim kurup kurmama konusunda nötrdür ve tepkisiz kalır veya birey karşıdaki alıcı veya iletiyi gönderen ile iletişim kurmak istemez ve iletişimi sonlandırır. Tutumun varlığı, karşıdaki alıcı veya iletiyi gönderen bireyler üzerindeki gözlemlenebilir davranış değişikliklerinden, hal ve hareketlerden anlaşılabilir. Herhangi bir tutum konusuna karşı, herhangi bir davranış söz konusu değilse, böyle bir tutum, çevredeki bireylerce gözlemlenemeyeceğinden bilinemez (İnceoğlu, 2010, s. 25).

2.14.5. Tutumların Oluşması ve Değişmesi

İnsanlar tutumlara sahip olarak doğmazlar, tutumları sonradan öğrenirler. Bazı tutumlar insanların kendi deneyimlerine dayanırken, bazıları başka kaynaklardan elde edilir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2014, s. 143). Tutumların oluşumunda en önemli kaynağın model alma yoluyla tutumların hazır olarak edinildiği ve bu noktada ana ve babaların tutumlarının sosyal öğrenme ve modelden öğrenme yoluyla çocuğa geçtiği belirtilmektedir (Özyürek, 2006). Tutum değişiminde üç faktör önemlidir: (a) Kaynak; Mesajı gönderen kişinin güvenilirliği, ikna edici olması, sevilen biri olması, (b) İleti; Mesajın bir teklif ya da tehdit içermesi, (c) Alıcı; Mesajla aynı fikre veya karşıt fikre sahip olan ya da kolay ikna edilebilir bir kişi olması tutum değişimini hızlandırması, bundan dolayı, alıcının daha önceki tutum durumu mesajın ikna etkisinde farklılık yaratması tutum değişimi açısından önemlidir (Akt.; Süngü ve Özer, 2012; Hogg ve Vaughan 2007; Morgan, 1995; Tavşancıl, 2006).

BÖLÜM III

YÖNTEM

3.1.Araştırma Modeli

Farklı spor branşlarında görev yapan öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkileri ve zihinsel engelli bireylere yönelik tutumlarını saptamak amacıyla çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. Araştırmada; sporun etkilerine yönelik farkındalık ve zihinsel engelli bireylere yönelik tutumu etkileyen bağımlı ve bağımsız değişkenler arası ilişkiler incelendiği için ilişkisel tarama modeli kullanılacaktır. İlişkisel tarama modeli; iki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 2018).

3.2. Araştırma Grubu

Çalışma grubu seçiminde amaçlı örnekleme yaklaşımlarından kolay ulaşılabilir örnekleme yönteminden faydalanılmıştır. Bu yöntem de araştırmacı yakın olan ve erişilmesi kolay olan bir durumu seçer. Bu yöntem araştırmaya hız ve pratiklik kazandırır. Bu örnekleme yöntemi yaygın olarak kullanılmakla birlikte sonuçları daha az genellenebilir. Ayrıca bu yöntemin maliyeti de diğer yöntemlere göre daha azdır (Yıldırım ve Simsek, 2011). Çalışma verileri Hatay'ın Antakya ilçesinde 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılı 1. Döneminde farklı eğitim kademelerinde (ilkokul, ortaokul ve lise) ve farklı öğretmenlik branşında görev yapan öğretmenler üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya dahil olan öğretmenlerin kişisel bulguları aşağıda Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1

Çalışma Grubuna Ait Demografik Özellikler

Değişken	Düzy	F	%
Cinsiyet	Kadın	97	48.50
	Erkek	103	51.50
Yaş	24-30 yaş	60	30.00
	31-39 yaş	55	27.50
	40-50 yaş	61	30.50
	51 ve üzeri yaş	24	12.00
Çalıştığı Eğitim Kademesi	İlkokul	32	16.00
	Ortaokul	68	34.00
	Lise	100	50.00
Öğretmenlik Branşı	Sınıf Öğretmenliği	35	17.50
	Matematik Öğretmenliği	20	10.00
	İngilizce Öğretmenliği	35	17.50
	Fen Bilgisi (Fizik, Kimya, Biyoloji)	28	14.00
	Edebiyat Öğretmenliği	36	18.00
	Beden Eğitimi Öğretmenliği	46	23.00
Spor Yapma Durumu	Evet	49	24.50
	Hayır	151	75.50
Aile/akrabada engelli birey bulunma durumu	Evet	41	20.50
	Hayır	159	79.50
Engelli bireyin engel türü	Zihinsel Engelli	21	10.50
	Bedensel Engelli	20	10.00

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya 97'si (%48.50) kadın, 103'ü (%51.50) erkek olmak üzere toplam 200 farklı branş öğretmeni katılmıştır. Öğretmenlerin yaş aralığı minimum 24 maksimum 62 olup, yaş ortalaması 37.59, standart sapması ise 9.14'tür. Öğretmenlerin 32'si (%16.00) ilkokul, 68'si (%34.00) ortaokul ve 100'ü (%50.00) lisede görev yapmaktadır. Spor yapma durumlarına göre katılımcıların 6'sı (%42.85) spor yapmakta, 8'i (%57.14) ise spor yapmamaktadır. Katılımcıların 35'i (%17.50) Sınıf öğretmenliği, 20'si (%10.00)

Matematik öğretmenliği, 35'i (% 17.50) İngilizce öğretmenliği, 28'i (% 14.00) Fen bilgisi öğretmenliği (Fizik, Kimya ve Biyoloji), 36'si (% 18.00) Edebiyat öğretmenliği ve 46'sı (%23.00) Beden eğitimi ve spor öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin 49'u (%24.50) düzenli olarak spor yapmaktayken; 151'i (%75.50) düzenli olarak spor yapmamaktadır. Aile/akrabada engelli birey bulunma durumuna göre öğretmenlerin 41'i (%20.50) ailesinde engelli bireyin bulunduğunu belirtirken; 159'u (79.50) herhangi bir engele sahip bireyin ailede bulunmadığını ifade etmiştir. Ailesinde engelli birey bulunduğunu belirtken katılımcıların 21'i (%10.50) ailesinde zihinsel engelli bireyin bulunduğunu ifade ederken; 20'si (10.00) aile ya da akrabasında bedensel engelli bireyin bulunduğunu belirtmiştir.

3.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma problemi ve alt problemlerine çözüm üretebilmek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanacak "Kişisel Bilgi Formu", İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan "Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ)" ile İlhan, Esentürk ve Yarımkaya (2016) tarafından geliştirilen "Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (ZEBSEYTÖ)" ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmanın bağımsız değişkenlerini oluşturan ve konu ile ilişkili olduğu tespit edilen cinsiyet, yaş, öğretmenlik branşı, çalışılan eğitim kademesi, düzenli spor yapma durumu, ailede/yakın akrabada özel gereksinimli bireyin olma durumu ve bu bireyin hangi engel grubunda yer aldığı gibi değişkenleri içerecektir.

Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık Ölçeği (ZEBSEYFÖ): İlhan ve Esentürk (2015) tarafından geliştirilen ölçme aracı tek boyut ve 32 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 5'li Likert tipinde olup, ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puan sırasıyla 32 ile 160'dır. 5'li Likert tipi ölçek olarak düzenlenen veri toplama aracında maddeler, "Kesinlikle Katılıyorum (5 puan), Katılıyorum (4 puan), Kararsızım (3 puan), Katılmıyorum (2) Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan)" olarak derecelendirilmiştir. Ölçeğin Croanbach Alpha İç Güvenirlik Katsayısı 0.98 olarak hesaplanmıştır.

Mevcut çalışma kapsamında geçerlik ve güvenirlik analizleri yapılmıştır. Ölçeğin geneli için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.96 iken olarak hesaplanmıştır. Yapı geçerliğini test etmek amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. DFA sonucunda elde

edilen uyum indeksleri [$\chi^2 / df = 1.97$, RMSEA = 0.07, GFI = 0.92, AGFI = 0.85, CFI = 0.94, NFI = 0.90, IFI = 0.90 ve PNFI = 0.62] tek faktörlü ve 32 maddeden oluşan yapının mevcut çalışma grubu üzerinde doğrulandığını göstermiştir. Yapı geçerliğinde ölçekte yer alan maddelerin madde faktör yük değerlerinin 0.58 ile 0.89 arasında değiştiği, ayrıca elde edilen t değerlerinin 9.15 ile 18.72 arasında değerler aldığı belirlenmiştir.

Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği (ZEBSEYTÖ): İlhan, Esentürk ve Yarımkaya (2016) tarafından geliştirilen ölçme aracı “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum” ve “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” olmak üzere iki alt faktör ve 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin birinci boyutu olan “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum” 21 maddeden oluşmakta olup faktörde yer alan maddelerin tamamı olumludur. Yedi maddeden oluşan diğer alt faktör olumsuz maddeleri içermektedir. Bu boyuttaki maddelerin ters puanlanması gerekmektedir. Ölçek 5’li Likert tipinde olup, ölçekten alınabilecek en düşük ve en yüksek puan sırasıyla 28 ile 140 ‘dır. 5’li Likert tipi ölçek olarak düzenlenen veri toplama aracında maddeler, “Kesinlikle Katılıyorum (5 puan), Katılıyorum (4 puan), Kararsızım (3 puan), Katılmıyorum (2) Kesinlikle Katılmıyorum (1 puan)” olarak derecelendirilmiştir. Ölçeğin Croanbach Alpha İç Güvenirlik Katsayısı 0.98 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum” (SEYOT) alt boyutunda 0.97, “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) alt boyutunda ise, 0.82 tespit edilmiştir. Ayrıca, ölçme aracının güvenilirliğine kanıt sağlamak amacıyla test-tekrar test tekniği uygulanmıştır. Ölçeğin genelinde hesaplanan test-tekrar test puanları arasındaki korelasyon katsayısı 0.89 olarak bulunmuşken, “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum”(SEYOT) ve “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) alt boyutlarında sırası ile 0.93 ve 0.91 olarak hesaplanmıştır.

Mevcut çalışma kapsamında geçerlik ve güvenirlik analizleri tekrarlanmıştır. Ölçeğin geneli için Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı 0.81 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin “Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum” (SEYOT) alt boyutunda bu değer 0.75 iken “Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum” (SEİOT) alt boyutunda Croanbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı 0.79 olduğu tespit edilmiştir. Yapı geçerliğini test etmek amacıyla Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) kullanılmıştır. DFA sonucunda elde edilen uyum indeksleri [$\chi^2 / df = 1.97$, RMSEA = 0.06, GFI = 0.90, AGFI = 0.85, CFI = 0.95, NFI = 0.92, IFI = 0.92 ve PNFI = 0.65] iki faktör ve 28 maddeden oluşan yapının mevcut çalışma grubu üzerinde doğrulandığını göstermiştir. Yapı geçerliğinde ölçekte yer alan maddelerin madde faktör

yük değerlerinin 0.48 ile 0.83 arasında değiştiği, ayrıca elde edilen t değerlerinin 8.24 ile 15.23 arasında değerler aldığı belirlenmiştir

3.4.Verilerin Analizi

Verilerin analizinde SPSS 22.0 ve Lisrel 8.7 İstatistik Paket Programları kullanılmıştır. Verilerin parametrik testlerin ön şartlarını sağlayıp sağlamadığına çarpıklık ve basıklık (verilerin normal dağılım durumu) değerleri ve Levene (varyansların eşitliği) testi sonuçları incelenerek (Büyüköztürk, 2008) karar verilmiştir. Normallik testinin sonucuna göre “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkinlerine yönelik farkındalık ölçeği” dağılımı normal olmadığından parametrik olmayan testler kullanılırken; “Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ölçeği” normal dağılım gösterdiğinden parametrik testler kullanılmıştır. Parametrik testlerde ikili karşılaştırmalarda bağımsız gruplar t-testi, ikiden fazla puan ortalaması karşılaştırılmasında varyans analizi (ANOVA) tekniğinden faydalanılmıştır. Parametrik olmayan testlerde ise ikili grupların ortalamalarının kıyaslanmasında Mann-Whitney U testi, ikiden fazla grup ortalamalarının karşılaştırılmasında Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Güvenirlik analizi kapsamında “Croanbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı” kullanılmıştır. Ayrıca her iki ölçme aracının yapı geçerliğinin mevcut çalışma grubu üzerinde aynı yapıyı sağlayıp sağlamadığını test etmek amacıyla Doğrulayıcı Faktör Analizinden (DFA) faydalanılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Farklı branştaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumlarını incelemek amacıyla kurgulanan çalışmada elde edilen bulgulara bu bölümde yer verilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalıkları ile tutumları hangi düzeydedir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2

Ölçek Puanlarının Dağılımı

	Madde Sayısı	n	Ort.	Ss	Çarpıklık	Basıklık	Min.	Mak.
Farkındalık Ölçeği	32	200	4.59	0.42	-1.76	3.28	2.81	4.88
Olumlu Tutum (SEYOT)	21	200	4.02	0.19	-0.42	0.10	3.43	4.43
Olumsuz Tutum (SEİOT)	7	200	3.98	0.40	-0.14	-0.26	2.86	4.86
ZEBSEYTÖ (Toplam)	28	200	4.00	0.23	-0.35	-0.03	3.24	4.50

Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 4.59 ve standart sapması 0.42’dir. Ölçeğin çarpıklık ve basıklık değerleri dikkate alındığında ölçeğin normal dağılım eğrisi arasında olmadığı, yani simetrik bir dağılımın olmadığı saptanmıştır. Bu nedenle zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık ölçeğinden elde edilen bulgular üzerinden parametrik olmayan testler kullanılmıştır. “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik tutumları” ölçeğinin puan ortalaması 4.00 ve standart sapması 0.23’tür. Ölçek puanları faktör bazında incelendiğinde “Olumsuz Tutum” boyutunda (4.02) ve “Olumsuz Tutum” boyutunda (3.98) puan ortalamasının olduğu saptanmıştır. Ölçme araçlarından elde edilecek puan

ortalamaları dikkate alındığında (en düşük 1 en yüksek 5), farklı branş öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarının yüksek olduğu ve tutumlarının da olumlu olduğu söylenebilir. Farkındalık ölçeğinin çarpıklık ve basıklık değerleri elde edilen verilerin normal dağılıma sahip olmadığını göstermektedir. Bu nedenle analizlerde parametrik olmayan testler kullanılmıştır. Diğer ölçme aracının geneli ve alt boyutlarındaki çarpıklık ve basıklık değerleri elde edilen verilerin simetrik olduğu ve dağılımının normal olduğunu göstermektedir. Yapılacak analizlerde parametrik testlerden faydalanılmıştır (Tablo 2).

Araştırmanın ikinci alt problemi olan Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermekte midir? sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Cinsiyet Değişkenine Göre Farkındalık Ölçeğinin Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Sıra Ort.	Sıra Top	U	p
Farkındalık Ölçeği	Kadın	97	102.35	9927.50	-0.477	0.63
	Erkek	103	98.76	10172.50		

Tablo 3 incelendiğinde, öğretmenlerin farkındalık ölçeğinden aldıkları puan ortalaması cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($U=-0.477$; $p=0,63>0,05$). Bu bulgu dikkate alındığında; mevcut çalışma grubunda cinsiyet değişkeninin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık düzeyi üzerinde bir etkiye sahip olmadığı söylenebilir (Tablo 3).

Araştırmanın üçüncü alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları cinsiyete göre farklılık göstermekte midir? sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4

Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre Farklılaşıp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları

Cinsiyet	Kadın (n=97)		Erkek (n=103)		t	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Olumlu Tutum (SEYOT)	4.02	0.19	4.03	0.19	-0.43	0.66
Olumsuz Tutum (SEİOT)	3.97	0.41	3.99	0.39	-0.43	0.66
ZEBSEYTÖ (Toplam)	3.99	0.24	4.01	0.22	-0.55	0.58

Analizler, öğretmen cinsiyetine göre tutum ölçeği ($t=-0.55$, $p>0.05$) ile *Olumlu Tutum* ($t=-0.43$, $p>0.05$) ve *Olumsuz Tutum* ($t=-0.55$, $p>0.05$) alt boyutlarından alınan puanların anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle kadın ve erkek öğretmenlerin toplam ölçekten ve alt boyutlarından aldıkları puanların ortalamaları arasındaki fark, istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır (Tablo 4).

Araştırmanın dördüncü alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık görülmekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Farkındalık Ölçeği Puanları ile Öğretmenlerin Yaş Değişkeni Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	Yaş		
	N	R	P
Ölçek (Toplam)	200	-0.00	0.96

Katılımcıların farkındalık ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin yaş değişkeni arasındaki korelasyon katsayısı arasında anlamlı bir ilişki ($p>0.01$) olmadığını göstermektedir (Tablo 5).

Araştırmanın beşinci alt problemi olan Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık görülmekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6

Tutum Ölçeği Puanları İle Öğretmenlerin Yaş Değişkeni Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Korelasyon Testi Sonuçları

	Yaş		
	N	R	p
Olumlu Tutum (SEYOT)	200	-0.04	0.51
Olumsuz Tutum (SEİOT)	200	-0.00	0.55
ZEBSEYTÖ (Toplam)	200	-0.02	0.75

Katılımcıların tutum ölçeğinden aldıkları puanlar ile öğretmenlerin yaş değişkeni arasındaki korelasyon katsayısı arasında anlamlı bir ilişki ($p>0.01$) olmadığını göstermektedir (Tablo 6).

Araştırmanın altıncı alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri öğretmenlik branşına göre anlamlı farklılık görülmekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7

Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Branşına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Branş	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark
Farkındalık Ölçeği	1	35	101.94	5	14,563	0.08	-
	2	20	15.65				
	3	35	100.09				
	4	28	87.82				
	5	36	83.75				
	6	46	113.96				

$p>.05$ 1=Sınıf; 2=Matematik; 3=İngilizce; 4=Fen Bilgisi; 5=Edebiyat; 6=Beden Eğitimi

Tablo 7 incelendiğinde, farklı branş öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri öğretmenlik branşlarına göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($\chi^2(sd=5, n=200)=14.563$; $p=0,08>0,05$). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkileri öğretmenler tarafından benzer şekilde algılandığı söylenebilir.

Araştırmanın yedinci alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri öğretmenlik branşına göre anlamlı farklılık görülmekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Branşına Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan ANOVA Sonuçları

Branş	1 (n=35)		2 (n=20)		3 (n=35)		4 (n=28)		5 (n=36)		6 (n=46)			
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss	F	P
SEYOT	4.05	0.22	4.01	0.14	4.02	0.20	4.05	0.82	3.97	0.20	4.03	0.17	0.88	0.04
SEİOT	3.94	0.47	3.95	0.48	4.02	0.33	4.04	0.40	3.93	0.39	3.99	0.38	0.39	0.85
Toplam	4.00	0.27	3.98	0.23	4.02	0.19	4.04	0.23	3.95	0.24	4.01	0.23	0.60	0.69

p>.05 1=Sınıf; 2=Matematik; 3=İngilizce; 4=Fen Bilgisi; 5=Edebiyat; 6=Beden Eğitimi

ANOVA sonuçları, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre zihinsel engellilerde sporun etkilerine yönelik tutumölçeği ($F_{5,199}=0.60$, $p>0.05$), sporun etkilerine yönelik olumlu tutum boyutunda ($F_{5,199}=0.39$, $p>0.05$) ve sporun etkilerine yönelik olumsuz tutum ($F_{5,199}=0.60$, $p>0.05$) alt boyut puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

Araştırmanın sekizinci alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri çalıştıkları eğitim kademesine göre anlamlı farklılık görülmekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9

Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Kruskal-Wallis H Testi Sonuçları

	Eğitim Seviyesi	N	Sıra Ort.	Sd	X ²	P	Anlamlı Fark
Farkındalık Ölçeği	İlkokul	32	100.06	2	1.882	0.39	-
	Ortaokul	68	107.40				
	Lise	100	95.95				

AF= Anlamlı Farklılık

1= İlkokul, 2=Ortaokul, 3=Lise

Öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik farkındalık düzeyleri çalıştıkları eğitim kademesine göre anlamlı farklılık göstermemektedir [$\chi^2(sd=2, n=200)=1.882; p=0,39>0,05$].

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri çalıştıkları eğitim kademesine göre anlamlı farklılık görülmekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10

Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Görev Yaptıkları Eğitim Kademesine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan ANOVA Sonuçları

Eğitim Kademesi	1		2		3		F	p	AF
	Ort.	Ss	Ort.	Ss	Ort.	Ss			
Olumlu Tutum (SEYOT)	4.02	0.20	4.05	0.16	4.00	0.20	1.22	0.29	-
Olumsuz Tutum (SEİOT)	4.01	0.41	4.01	0.39	3.95	0.41	0.56	0.56	-
ZEBSEYTÖ (Toplam)	4.02	0.24	4.03	0.20	3.97	0.24	1.15	0.31	-

AF= Anlamlı Farklılık

1= İlkokul, 2=Ortaokul, 3=Lise

ANOVA sonuçları, öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf seviyesine göre Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkisine Yönelik Farkındalık Ölçeği ($F_{2,197}=1.15, p>0.05$) ve alt boyutlarından Sportif Etkinliklere Yönelik Olumlu Tutum (SEYOT)($F_{2,197}=1.22, p>0.05$) ile Sportif Etkinliklere İlişkin Olumsuz Tutum (SEİOT)($F_{2,197}=0.56, p>0.05$) puanlarının anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermektedir.

Araştırmanın onuncu alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11

Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Spor Yapma Durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top	U	P
Farkındalık Ölçeği	Evet	49	113.03	5538.50	-1.900	0.05
	Hayır	151	96.43	14561.50		

Tablo 11’e göre; zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyi öğretmenlerin spor yapma durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($U=-1.900$; $p=0,05>0,05$).

Araştırmanın on birinci alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri spor yapma durumuna göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12

Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Spor Yapma Durumuna Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları

Spor Yapma Durumu	Evet (n=49)		Hayır (n=151)		t	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Olumlu Tutum (SEYOT)	4.05	0.18	4.01	0.19	1.10	0.27
Olumsuz Tutum (SEİOT)	4.05	0.42	3.96	0.39	1.13	0.17
ZEBSEYTÖ (Toplam)	4.05	0.25	3.98	0.22	1.62	0.10

Farklı branşlardaki öğretmenlerin düzenli spor yapma durumuna göre Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Tutumları ($t=1.16$, $p>0.05$), ölçeğin alt boyutları SEYOT ($t=1.10$, $p>0.05$) ve SEİOT ($t=1.13$, $p>0.05$) alt boyut puanlar anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın on ikinci alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ailede/akrabada engelli birey olup olmadığına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13

Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Birey Bulunma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Ailede/Akrabada Engelli Birey Bulunma Durumu	N	Sıra Ort.	Sıra Top	U	p
<i>Farkındalık Ölçeği</i> Evet	41	98.01	4018.50	-0.336	0.73
Hayır	159	101.14	16081.50		

Tablo 13 incelendiğinde, öğretmenlerin farkındalık ölçeğinden aldıkları puan ortalaması aile/akrabada engelli birey bulunma durumuna göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın on üçüncü alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri ailede/akrabada engelli birey olup olmadığına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14

Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Birey Bulunma Durumuna Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları

Engelli Birey Bulunma Durumu	Evet (n=41)		Hayır (n=159)		T	p
	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Olumlu Tutum (SEYOT)	4.06	0.17	4.01	0.19	1.45	0.14
Olumsuz Tutum (SEİOT)	3.98	0.39	3.98	0.41	0.10	0.91
ZEBSEYTÖ (Toplam)	4.02	0.20	3.99	0.24	0.68	0.49

Farklı branşlardaki öğretmenlerin aile/akrabada engelli birey bulunma durumuna göre Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Tutumları ($t=0.68$, $p>0.05$), ölçeğin alt boyutları SEYOT ($t=1.45$, $p>0.05$) ve SEİOT ($t=0.10$, $p>0.05$) alt boyut puanlar anlamlı bir şekilde farklılık göstermemektedir.

Araştırmanın on dördüncü alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik farkındalık düzeyleri ailede/akrabada engelli bireyin sahip olduğu engel türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15

Farkındalık Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Bireyin Sahip Olduğu Engel Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Engel Türüne Göre		N	Sıra Ort.	Sıra Top	U	p
Farkındalık Ölçeği	Zihinsel Engelli	21	22.21	4466.50	-0.733	0.46
	Bedensel Engelli	20	19.73	394.50		

Tablo 15 incelendiğinde, öğretmenlerin farkındalık ölçeğinden aldıkları puan ortalaması aile/akrabada bulunan engel türüne göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($U = -0.733$; $p = 0.46 > 0.05$).

Araştırmanın on beşinci alt problemi olan “Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkinliklerine yönelik tutum düzeyleri ailede/akrabada engelli bireyin sahip olduğu engel türüne göre anlamlı farklılık göstermekte midir?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16

Tutum Ölçeği Puanlarının Öğretmenlerin Aile/Akrabada Engelli Bireyin Sahip Olduğu Engel Türüne Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Tespit Etmek Amacıyla Yapılan t-Testi Sonuçları

Engel Türü	1		2		t	P
	Ort.	Ss	Ort.	Ss		
Olumlu Tutum (SEYOT)	4.06	0.19	4.06	0.15	0.02	0.97
Olumsuz Tutum (SEİOT)	4.04	0.43	3.92	0.35	0.95	0.34
ZEBSEYTÖ (Toplam)	4.05	0.21	3.99	0.20	0.92	0.36

1= Zihinsel Engelli, 2= Bedensel Engelli

Tablo 16’daki bulgular dikkate alındığında; ebeveynlerin aile/akrabalarında bulunan engel türüne göre zihinsel engelli bireylerde sporun etkisine yönelik tutum ölçeğinin geneli ve alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Araştırmanın on altıncı alt problemi olan “Farklı spor branşlarındaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutumları ile farkındalık durumları arasında anlamlı bir ilişki mevcut mudur?” sorusuna yönelik elde edilen bulgular Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17

Tutum Toplam ve Alt Boyutları ile Farkındalık Ölçeği Toplam Puan Ortalamaları

Arasındaki İlişkiye Yönelik Korelasyon Analizi

	SEYOT	SEİOT	Toplam Ölçek*
Farkındalık Ölçeği r	-.040	.120	.087

Tablo 17 incelendiğinde, öğretmenlerin zihinsel engellilerde sporun etkinliğine yönelik farkındalıkları ile tutumları arasında herhangi bir ilişki tespit edilmemiştir ($r=.087$, $p>.05$). Benzer durum farkındalık ölçeği ile tutum ölçeğinin alt boyutları arasında da görülmüştür.

BÖLÜM IV

SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Aşağıda, araştırmanın amaçları doğrultusunda elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

1. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği ve zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puan ortalamalarının yüksek olması, öğretmenlerin sporun zihinsel engelli bireylerde etkilerine yönelik farkındalıklarının yüksek ve tutumlarının ise olumlu olduğu saptanmıştır.
2. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları dikkate alındığında cinsiyete göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
3. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutumlarının ölçeğin geneli (ZEBSEYTÖ) ve alt boyutlarında elde edilen puan ortalamasına göre anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir.
4. Öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması ile yaş değişkeni arasında herhangi bir farklılık göstermemektedir.
5. Öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ölçeğinden elde ettikleri puan ortalaması ile yaş değişkeni arasında herhangi bir farklılık göstermemektedir.
6. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları dikkate alındığında öğretmenlik branşına göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

7. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutumlarının öğretmenlik branşına göre anlamlı bir farklılık göstermediği tespit edilmemiştir.
8. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları çalıştıkları eğitim kademsine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
9. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum düzeylerinin çalıştıkları eğitim kademelerine göre anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.
10. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları spor yapma durumlarına göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
11. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutumlarının spor yapma durumuna göre farklılaşmamaktadır.
12. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları aile/akrabada engelli birey bulunma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
13. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutumları aile/akrabada engelli birey bulunma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
14. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutumları aile/akrabada engelli birey bulunma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
15. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık aile/akrabada bulunan engelli bireyin engel türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
16. Farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutumları aile/akrabada bulunan engelli bireyin engel türüne göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir.
17. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ve alt boyutları ile zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Farklı branş öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ve tutumlarının incelendiği çalışmada; araştırmanın birinci alt problemi olarak öğretmenlerin sahip oldukları farkındalık ve tutum düzeyleri incelenmiştir. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeğinden elde edilen puan ortalama ve standart sapma değerlerinin 4.59 ± 0.42 olduğu tespit edilmiştir. Ölçme aracından elde edilen puan değerlerinin 1 ile 5 arasında değiştiği dikkate alındığında; öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Literatürde bu bulguyu destekleyen çalışmalar yer almaktadır. Kırımoğlu vd. (2016)'nın farklı eğitim kademelerinde görev yapan farklı branşlardaki öğretmenlerin ve beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerini ele aldıkları çalışmada da katılımcıların farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Araştırmanın bir diğer alt problemi olan zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ölçeği genel (4.00 ± 0.23) ve alt boyutları olan olumlu tutum 4.02 ± 0.19 ve olumsuz tutum 3.98 ± 0.40 boyutlarında ortalamanın üzerinde olduğu saptanmıştır. Ölçekten elde edilebilecek minimum ve maksimum değerlerin 1 ve 5 olduğu dikkate alındığında; öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum puan ortalamalarının yüksek olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin farkındalık ve tutumlarının yüksek olması bu engel grubuna sahip olan bireylerin eğitimi açısından önemli olduğu söylenebilir.

Araştırma amacına hizmet eden bir diğer problem ise zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir? Mevcut çalışmada öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık durumları cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Kemeç vd. (2018)'nin doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarını inceledikleri çalışmada cinsiyet değişkenine göre herhangi bir anlamlı farklılık tespit edilmemiştir. Benzer şekilde Zengin, Kaya ve Bezi (2016)'nın spor eğitimi alan üniversite öğrencilerinin farkındalıklarında cinsiyete göre farklılık olmadığı saptanmıştır. Aynı sonuca Yılmaz vd. (2015)'in çalışmasında da ulaşılmıştır. Bu durum farklı branşlardaki öğretmenlerinin bakış açısı ya da farklılıklarının benzer olduğu şeklinde açıklanabilir. Literatürde bu bulgunun aksini ortaya koyan çalışmalara da rastlanmaktadır. Kırımoğlu vd., (2016)'nın farklı eğitim kademelerindeki öğretmenler ve beden eğitimi ve spor öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirdiği çalışmada cinsiyet değişkenine göre

anlamalı farklılık olduğu saptanmıştır. Bu farklılığın kadınların lehine olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeninin incelendiği çalışmalarda farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durumun nedeni çalışma grubuna dahil edilen grupların özelliklerinden kaynaklı olduğu söylenebilir (Yılmaz, 2016). Araştırma amacına hizmet eden bir diğer problem ise zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermekte midir? Mevcut çalışmada öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ölçeğinin geneli ve alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalar mevcuttur. Bülbül Kardaş vd. (2017)'nin zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi başlıklı çalışmada; kadın ve erkek ebeveynlerin sporun etkilerine yönelik tutumlarının farklılaşmadığı saptanmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyi ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık var mıdır? sorusuna yönelik yapılan korelasyon analizi sonucunda yaş ile farkındalık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu durum öğretmen adaylarının yaş seviyesi olarak homojen bir yapıya sahip olduklarını göstermektedir. Benzer şekilde zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum ölçeği ve alt boyutlarından elde edilen puan ortalamaları ile yaş değişkeni arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Literatürde de benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bülbül Kardaş vd. (2017)'nin zihinsel engelli çocuğa sahip olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelendiği çalışmada yaş ile tutum düzeyleri arasında ilişki olmadığı saptanmıştır.

Farklı branş öğretmenlerinin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile çalıştıkları eğitim kademeleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır? alt problemine yönelik yapılan analiz sonucunda herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Literatürde bu sonucu destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Kırımoğlu vd. (2016)'nın çalışmasında farklı eğitim kademelerindeki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıklarında anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum düzeyi ile öğretmenlerin çalıştıkları eğitim kademeleri arasında ilişki olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum farklı eğitim kademelerinde görev yapan öğretmenlerin sporun zihinsel engelli bireyler üzerinde etkisine yönelik benzer tutumlara sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın alt problemlerinden birisi olan zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyi ile öğretmenlerin spor yapma durumları arasında anlamlı farklılık var mıdır? sorusuna yönelik yapılan analiz sonucunda herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir. Kırmoğlu vd. (2016)'nın zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma başlıklı çalışmada; spor yapma değişkeni ile farkındalık arasında herhangi bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Bu durum spor yapma değişkeninin farkındalık yaratmada etkisinin olmadığını göstermektedir. Spor yapma değişkeninin farklı branşlardaki öğretmenlerin zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği alt problem cümlesinde; herhangi bir farklılık tespit edilmemiştir.

Ailede engelli birey bulunması bireylerin sahip oldukları farkındalık derecesini arttırmada önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmasının bir diğer alt problemi olan zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık düzeyleri ile aile/akrabada engelli birey bulunma durumu arasında anlamlı farklılık var mıdır? sorusuna yönelik yapılan analiz sonucu herhangi bir farklılık tespit edilememiştir. Literatürde mevcut çalışmada elde edilen sonucu destekleyen çalışmalara rastlanmaktadır. Kırmoğlu vd. (2016)'nın ilköğretim, özel öğretim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi başlıklı çalışma; mevcut çalışmada elde edilen sonucu desteklemektedir. Ayrıca Kırmoğlu vd. (2016)'nın zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma başlığını ele aldığı çalışmada da; aile/akrabada engelli birey bulunma durumu ile farkındalık arasında bir ilişki elde edilmemiştir. Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum düzeyleri ile aile/akrabada engelli birey bulunma durumu arasındaki ilişkiyi temel alan alt problem doğrultusunda yapılan analiz neticesinde aile/akrabada engelli birey bulunma durumu ile zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik tutum arasında herhangi bir farklılık saptanmamıştır.

KAYNAKLAR

- Aral, N., Baran, G., Bulut., G., ve Çimen, S. (2000). *Çocuk gelişimi 2*. Aslantürk, Z. (2000). Amman, T. *Sosyoloji*. İstanbul: Kaknüs.
- Aslan, Ş. (2018). Examination of parental and special education teachers' attitudes towards sports activities of students with intellectual disability. *Universal Journal of Educational Research*, 6(11), 2691-2695.
- Avcı, N. ve Ersoy, Ö. (2000). *Özel gereksinimli olan çocuklar ve eğitimleri*. İstanbul: Yapa.
- Avcioğlu, H. (2011). Zihin engelliler sınıf öğretmenlerinin bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP) hazırlamaya ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 12(1), 39-53.
- Ayan., S., Boyalı., E., Ergin., M., ve Ulaş, M. (2019). Özel gereksinimli öğrencilerin seçili fiziksel ve temel motor parametrelerinin yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 12(62), 968-978.
- Başkanlığı, T. B. Ö. İ. (1999). *I. Özürlüler şurası ön komisyon raporları*.
- Biçer, Y., Savucu, Y., Kutlu, M., Kaldırımcı, M., ve Pala, R. (2004). Güç ve kuvvet egzersizlerinin zihinsel engelli çocukların hareket beceri ve yeteneklerine etkisi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 173-179.
- Büyüköztürk, Ş. (2008). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. (9. Baskı). Ankara: Pegem.
- Čagran, B. and Schmidt, M. (2011). Attitudes of Slovene teachers towards the inclusion of pupils with different types of special needs in primary school. *Educational Studies*, 37(2), 171-195.
- Cavkayta, A. (2013). *Özel eğitim*. Ankara: Vize.
- Center, Y. ve Ward, J. (1987). Teachers' attitudes towards the integration of disabled children into regular schools. *The Exceptional Child*, 34(1), 41-56.

- Çiftçi, C. (2001). *12-16 Yaş eğitilebilir düzeyde zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve spor derslerinin bazı motorik özelliklere etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Çöllü, E. F.ve Öztürk, Y. E. (2006). Örgütlerde inançlar-tutumlar tutumların ölçüm yöntemleri ve uygulama örnekleri bu yöntemlerin değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 9(1-2), 373-404.
- Dulčić, A., ve Bakota, K. (2009). Views of elementary school teachers towards students with cochlear implant inclusion in the process of education. *Collegium antropologicum*, 33(2), 495-501.
- Erdemli, A. (1991). *Spor ahlakı ve spor felsefesine yeni yaklaşımlar*. İstanbul: Meva.
- Eripek, S. (1993). *Zihinsel engelli çocuklar*. Eskişehir: 18. Anadolu Üniversitesi.
- Eripek, S. (2003). Zekâ geriliği olan çocuklar. *Özel gereksinimli çocuklar ve özel eğitime giriş*, A. Ataman,(Ed.), Ankara: Gündüz.
- Eripek, S. (2012). *Zihin yetersizliği olan bireyler ve eğitimleri*. Ankara: Eğiten Kitap.
- Ersoy, Ö. ve Avcı. N. (2000), *Özel gereksinimi olan çocuklar ve eğitimleri*. İstanbul: YAPA.
- Eskicioğlu, Y. E. (2016). *Engellilerde beden eğitimi, spor ve oyun öğretimi*. İstanbul: Ergün.
- Forlin, C., Douglas, G., and Hattie, J. (1996). Inclusive practices: How accept in gare teachers?. *International Journal of Disability, Development and Education*, 43(2), 119-133.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. and Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal psikoloji*. (A. Dönmez, Çev.). (4. Baskı), Ankara: İmge.
- Kemeç, D. G., Tekkurşun Demir, G. ve Koç, S. (2018). Doktor adaylarının zihinsel yetersizliği olan bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153-168
- Freedman, J. L., Sears, D. O., ve Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji*. (A. Dönmez, Çev.). (4. Baskı) Ankara: İmge.
- Gallahue, D. L., Ozmun, J. C. ve Goodway, J. D. (2014). *Motor gelişimi anlamak*. Ankara: Nobel.

- Güneş, A. (2001). *Okullarda beden eğitimi ve oyun öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Gür, A. (2001). *Özürllülerin sosyal yaşama uyum süreçlerinde sportif etkinliklerin rolü*. T.C. Başbakanlık Özürllüler İdaresi Başkanlığı.
- Güven, N. (1986). *Özürllü çocuklar ve eğitimleri*. Ş. Bilir (Ed.), Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü. Ankara.
- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2016). Zihinsel engellilerde spor. N. A. Güzel, ve N. Kafa *Engellilerde spor ve sınıflandırma* içinde, (s. 158-163). Ankara: Gazi.
- İlhan, E. L., Esentürk, O. K. ve Yarımkaya, E. (2016). Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum ölçeği (zebseytö): Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1141-1160.
- İlhan, E. L., Kırimoğlu, H., Tunçel, M. ve Altun, M. (2015). Zihinsel engelli çocuklarda özel atletizm antrenmanlarının öz bakım beceri düzeylerine etkisi. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 145-160.
- İlhan, E. L. ve Esentürk, O. K. (2015). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık ölçeği (ZEBSEYFÖ) geliştirme çalışması. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(1), 19-36.
- İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.
- İlhan, L. (2008). Zihinsel engelli çocuklar için beden eğitimi ve sporun genel gelişim süreçleri açısından önemi. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, (350), 17-24.
- İnceoğlu, M. (2010). Tutum, algı, iletişim. İstanbul: Beykent Üniversitesi.
- Kağıtçıbaşı, Ç. ve Çemalcılar, Z. (2014). *Dünden bugüne insan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. Ankara: Evrim.
- Kalfa, M. (2019). Dış hekimliği fakültesindeki öğrencilerinin spora yönelik tutumları. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 165-181.
- Karakaş, G. (2018). *Hafif düzeyde zihinsel engelli çocuklara uygulanan serbest zaman aktivitelerinin fiziksel uygunluk ve motor gelişimleri üzerine etkisi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Karasar, N. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.

- Kardaş, N. T., Kardaş, S. B. ve Sadık, R. (2017). Zihinsel engelli çocuğu olan bireylerin çocuklarının sportif etkinliklerine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 1(2), 34-43.
- Kemeç, D. G., Demir, G. T., ve Koç, S. (2018). Doktor Adaylarının Zihinsel Yetersizliği Olan Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalıkları. *Gaziantep Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi*, 3(4), 153-168.
- Keogh, J. And Sugden, D. A. (1985). *Movement skill development*. London: Macmillan Pub Co.
- Kınalı, G. (2003). *Zihin engellilerde beden-resim-müzik eğitimi farklı gelişen çocuklar*. A. Kulaksızoğlu (Ed.), İstanbul: Epsilon.
- Kırmoğlu, H., Dalli, M., Yılmaz, A., ve Say, M. (2017). Öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik tutum düzeylerinin incelenmesi (muğla sıtkı koçman üniversitesi örneği). *International Journal of Human Sciences*, 14(4), 3116-3125.
- Kırmoğlu, H., Esentürk, O. K., İlhan, E. L., Yılmaz, A. ve Kaynak, K. (2016). İlköğretim, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezi öğretmenleri ile beden eğitimi ve spor öğretmen adaylarının zihinsel engelli bireylerin fiziksel egzersize katılımlarının etkilerine yönelik farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(4).
- Kırmoğlu, H., Yılmaz, A. ve Kaynak, K. (2016, June 21). An evaluation of pre-and in-service preschool teachers' attitudes towards sports activities of individuals with intellectual disabilities: kocaali province example. *British Journal of Education, Society & Behavioural Science*, 16(3), 1-9.
- Kırmoğlu, H., Yılmaz, A., Soyer, F., Beyleroğlu, M. ve İlhan, E. L. (2016). Zihinsel engelli bireylerde sporun etkilerine yönelik farkındalık: beden eğitimi öğretmen adayları üzerine bir araştırma. *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 10(1), 80-88
- Koca, C. (2010). *Engelsiz şehir planlaması*. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/9259/mod_resource/content/0/engelsiz%C5%9Fehirplanlama%20raporu.pdf sayfasından erişilmiştir.

- Koçak, E. (2016). *Zihinsel engelli ergenlerde sportif rekreasyon aktivitelerinin benlik saygısına etkisi*. Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Konukman, F. ve Sezen, A. (2000). *Spor bilimleri ve tenis: İnsan performansına sosyo-kültürel ve bilimsel bir yaklaşım*. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Ankara.
- Luckasson, R., Borthwick-Duffy, S., Buntinx, W. H., Coulter, D. L., Craig, E. M. P., Reeve, A., ... ve Tasse, M. J. (2002). *Mental retardation: Definition, classification, and systems of supports*. *American Association on Mental Retardation*.
- Minaire P. (1992). Disease, illness and health: Theoretical models of the disablement process. *Bullet in of the World Health Organization*. 70(3), 373-9.
- Moats, L. C. ve Lyon, G. R. (1993). Learning disabilities in the United States: Advocacy, science, and the future of the field. *Journal of Learning Disabilities*, 26(5), 282-294.
- Ozoğlu, S.C. (1997). *Spor psikolojisi ve gelişmeler*. I. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu'nda sunulmuş bildiri, Ankara.
- Özbey, F. ve Yıkılmış, A. (1997). Zihinsel engelli öğrencilere iş becerilerinin öğretiminde eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (12), 125-149.
- Özer, D. S. (2017). *Engelliler için beden eğitimi ve spor*. (5 baskı). Ankara: Nobel.
- Sadioğlu, Ö. ve Kaya, B. (2018). 2009 ve 2017 hayat bilgisi öğretim programlarının engellilere yönelik farkındalık oluşturma açısından incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 153-176.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim öğrenme ve öğretim*. Ankara: Ertem.
- Sevimay Özer, D. ve Özer, K. (2005). *Çocuklarda motor gelişim*. Ankara: Nobel.
- Sezer, F. (2012). Engelli bireylere karşı olumlu tutum geliştirmeye yönelik önleyici rehberlik çalışması; deneysel bir uygulama. *Eğitim Bilimleri*, 7(1), 16-26.
- Sonuç, A. (2012). *Zihinsel engellilerde sporun öfke düzeyine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Söhmen, T. ve Türkbay, T. (2003). *Engelli çocuklar kitapçığı*. Ankara: GATA.

- Sucuoğlu, B. ve Kargın, T. (2010). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. (1. Baskı). Ankara: Kök.
- Sucuoğlu, B. (2006). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları*. (1. Baskı), A. Oktay ve Ö. P. Unutkan (Ed.). İstanbul: Morpa.
- Süveren, S. (1991). Toplumda ortopedik özürlüler ve spor. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 39.
- Tekinarslan, İ. Ç. (2014). Zihinsel yetersizliği olan öğrenciler. İ. H. Diken (Düz.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim içinde*, (s. 135-163). Ankara: Pegem.
- Tortop, H. S., Kandemir, B., Kaya, Ö. E. ve Demir, F. (2015). Öğretmen adaylarının zihin engelli birey kavramına yönelik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 307-322.
- Türk Dil Kurumu. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK.
- Yanardağ, M. (2001). *Zihinsel özürlü ve sağlıklı kadınlarda fiziksel uygunluk düzeylerinin karşılaştırılması*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yanardağ, M. ve Yılmaz, İ. (2017). *Özel gereksinimli öğrenciler için fiziksel eğitim ve spor*. Ankara: Pegem.
- Yetim, A. (2014, Mayıs 02-04). *Engelliler sporuna sosyolojik yaklaşım*. II. Uluslararası Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Batman.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldız, S. (2018). *Spor yapan işitme engelli bireyler ile spor yapmayan işitme engelli bireylerin bazı psikolojik özelliklerinin karşılaştırılması*. Yüksek Lisans tezi. Batman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Batman.
- Zengin, S., Kaya, E. ve Bezci, Ş. (2016). Antrenörlük eğitimi ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin engellilerde sporun etkileri konusundaki farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Multidisipliner Akademik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 45-56.

EKLER

Ek 1. Zihinsel Engelli Bireylerin Sportif Etkinliklerine Yönelik Tutum Ölçeği

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERİN SPORTİF ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine ilişkin kitap, gazete ve dergi okurum.	1	2	3	4	5
2	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin çevreye uyumunu artıran bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
3	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere zorluklara karşı koymayı öğretir.	1	2	3	4	5
4	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin kendine güvenini azaltır.	1	2	3	4	5
5	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere başkalarıyla işbirliği yapabilme becerisi kazandırır.	1	2	3	4	5
6	Sportif etkinliklerin zihinsel engelli bireyleri hayata bağladığına inanırım.	1	2	3	4	5
7	Zihinsel engelli bireylerin özel eğitim programlarında sportif etkinliklerin yer almasını isterim.	1	2	3	4	5
8	Zihinsel engelli bireyler için sportif etkinliklerin faydasız bir faaliyet olduğunu düşünürüm.	1	2	3	4	5
9	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin öğrenme becerilerini geliştirir.	1	2	3	4	5
10	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere bir gruba ait olma duygusu kazandırır.	1	2	3	4	5
11	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin toplumsal kurallara uymasını sağlar.	1	2	3	4	5
12	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireyler için boşa harcanan bir zamandır.	1	2	3	4	5
13	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin sağlıklı yaşamları için önemli bir araçtır.	1	2	3	4	5
14	Zihinsel engelli bireyler ile ilgili sportif organizasyonlarda gönüllü olarak çalışmak isterim.	1	2	3	4	5
15	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklere ilişkin başarısından gurur duyarım.	1	2	3	4	5
16	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere kendini kötü hissettiren bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
17	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere sorumluluk duygusu kazandırır.	1	2	3	4	5
18	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin fiziksel hareketlerini daha kontrollü yapabilmesini sağlar.	1	2	3	4	5
19	Zihinsel engelli bireylerin sportif etkinliklerine yönelik radyo ve tv programlarını takip ederim.	1	2	3	4	5
20	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin hastalanmalarını kolaylaştırır.	1	2	3	4	5
21	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin yaşam kalitesini artırır.	1	2	3	4	5
22	Toplumda sportif etkinlik yapan zihinsel engelli birey sayısının artması beni mutlu eder.	1	2	3	4	5
23	Zihinsel engelli bireylere yönelik sportif etkinlikler düzenleyen kuruluşlara destek olmak isterim.	1	2	3	4	5
24	Zihinsel engelli bireyler için sportif etkinlikler sıkıcı bir faaliyettir.	1	2	3	4	5
25	Zihinsel engelli bireylerin yaptıkları sportif etkinlikler ilgimi çeker.	1	2	3	4	5
26	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin öz bakım becerilerini (kişisel temizlik, bakım vs..) geliştirir.	1	2	3	4	5
27	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylere başarı hissi tattırır.	1	2	3	4	5
28	Sportif etkinlikler, zihinsel engelli bireylerin yetersizlik düzeyini arttırır.	1	2	3	4	5

Ek 2: Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkinliklerine Yönelik Farkındalık Ölçeği

ZİHİNSEL ENGELLİ BİREYLERDE SPORUN ETKİNLİKLERİNE YÖNELİK FARKINDALIK ÖLÇEĞİ		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
Sizden istenen her ifadeyi dikkatlice okuyarak bunların sizin için ne kadar geçerli olduğunu karşısındaki ilgili kutucuklardan sadece birini (X) şeklinde işaretlemenizdir. Elde edilen veriler sadece bilimsel araştırma için kullanılacaktır. Seçeneklerde lütfen boşluk bırakmayınız. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.						
Spor, zihinsel engelli birevin;						
1	Özel eğitimdeki başarısını artırır.	1	2	3	4	5
2	Yeni arkadaşlar edinmesini sağlar	1	2	3	4	5
3	Sağlığını bozar.	1	2	3	4	5
4	Bencilleşmesine sebep olur.	1	2	3	4	5
5	Kendine güvenini artırır.	1	2	3	4	5
6	Postural duruş bozukluklarını (omurga eğriliği vs..) ortadan kaldırır.	1	2	3	4	5
7	Başarı hissi tatmasına yardımcı olur.	1	2	3	4	5
8	Algılama kapasitesini artırır.	1	2	3	4	5
9	Yalnızlaşmasına neden olur.	1	2	3	4	5
10	Vücut uzuvlarını (kol, bacak vs..) tanımasını sağlar.	1	2	3	4	5
11	Daha kuvvetli bir vücuda sahip olmasını sağlar.	1	2	3	4	5
12	Yeni ortamlar tanımasını sağlar	1	2	3	4	5
13	Vücut direncini düşürür.	1	2	3	4	5
14	Yaşam kalitesini artırır.	1	2	3	4	5
15	Toplumsal kurallara uyumunu azaltır.	1	2	3	4	5
16	Kendini değerli görmesine katkı sağlar.	1	2	3	4	5
17	Kemik yapısını geliştirir.	1	2	3	4	5
18	Zihinsel gelişimini olumsuz yönde etkiler.	1	2	3	4	5
19	Konuşma becerisini artırır	1	2	3	4	5
20	Öz bakım becerilerini (kişisel temizlik, bakım vs..) geliştirir.	1	2	3	4	5
21	Zaman kaybı yaşamasına yol açar.	1	2	3	4	5
22	Enerjik olmasını sağlar.	1	2	3	4	5
23	Bir konu üzerinde dikkat seviyesini geliştirir.	1	2	3	4	5
24	Sorumluluk duygusu kazanmasını sağlar.	1	2	3	4	5
25	Bağımsız hareket edebilmesini sağlar	1	2	3	4	5
26	Kalp sağlığını olumsuz etkiler.	1	2	3	4	5
27	Dayanıklılık özelliğini geliştirir.	1	2	3	4	5
28	Komutlara uymasını sağlar.	1	2	3	4	5
29	Zorluklar karşısında mücadele edebilmesini sağlar.	1	2	3	4	5
30	Hareketlerinin yavaşlamasına sebep olur.	1	2	3	4	5
31	Paylaşıcılık özelliğini geliştirir	1	2	3	4	5
32	Saldırgan davranışlar sergilemesine yol açar.	1	2	3	4	5

Ek 3: İl Milli Eğitim Müdürlüğü İzin Yazısı

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32889839-605.01-E.5635121
Konu : Serkan KABAK'ın
Araştırma İzin Onayı

18.03.2019

VALİLİK MAKAMINA

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Serkan KABAK "Farklı Branşlardaki Öğretmenlerin Zihinsel Engelli Bireylerde Sporun Etkilerine Yönelik Farkındalık ve Tutum Düzeylerinin İncelenmesi" adlı tez kapsamında anket çalışmasını 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı 2. yarıyılında İlimiz Antakya ilçesinde bulunan lise, ortaokul ve ilkokullarda öğretmenlere uygulamak istemektedir.

Söz konusu çalışma ile ilgili olarak komisyonumuzca inceleme yapılmış olup, "Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22.08.2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 ve 2017/25 nolu Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin 2018-2019 Eğitim Öğretim yılı 2. yarıyılında İlimiz Antakya ilçesinde bulunan lise, ortaokul ve ilkokul idarecilerinin uygun göreceği tarih ve saatlerde, çalışma yapmasını, olurlarınıza arz ederim.

Ayşegül AYDIN
İl Milli Eğitim Şube Müdürü

OLUR
18.03.2019

Kemal KARAHAN
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı	KABAK, Serkan
Uyruğu	T.C.
Doğum tarihi ve yeri	12/10/1993 Sinsheim/ Almanya
Medeni hali	Evli
Telefon	0 507 155 12 37
Faks	-
E-posta	kabakserkan@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet Yılı
Lise	Cengiz Topel Lisesi (Tarsus/Mersin)	2012
Üniversite	Ahi Evran Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği	2016
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi Öğretmenliği, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans	2016 Devam ediyor

İş Deneyimi, Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2018-2019	Emniyet Genel Müdürlüğü	Komiser Yard.
2019	Trabzon Üniversitesi	Arş. Gör.

Yabancı Dil	Almanca (İleri düzeyde konuşma ve yazma) İngilizce (Orta düzeyde konuşma ve yazma)
--------------------	---

Yayınlar

Tekkursun- Demir G., İlhan E. L., Cicioğlu H. I., Kabak S. (2017). Head master and teacher opinions for special olympics young athletes program. *Science, Movement and Health*, 17(2), 302-310.

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..